

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární pedagogiky

Diplomová práce

Rudolf Nožka

Kulturní tradice regionu a jejich využití v primární škole

Olomouc 2014

Vedoucí práce: Mgr. Alena Vavrdová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

Děkuji Mgr. Aleně Vavrdové, Ph.d. za trpělivost, odborné vedení práce a poskytování cenných rad.

Obsah

Úvod.....	6
1 Charakteristika znojemského regionu.....	7
1.1 Poloha	7
1.2 Vodstvo	8
1.2.1 Vodní nádrže	8
1.3 Podnebí	9
1.4 Rostlinstvo	9
1.5 Zvířena	10
1.6 Tradice vinařství	10
1.7 Zemědělství.....	10
2 Město Znojmo	12
2.1 Znojmská rotunda.....	13
2.2 Kostel svatého Mikuláše	14
2.3 Premonstrátský klášter v Louce u Znojma	15
3 Obec Žerotice.....	16
3.1 Historie obce Žerotice.....	16
3.2 Kostel svatého Martina	17
3.3 Fara	18
3.4 Zřícenina hradu	19
3.5 Škola	21
3.6 Tradiční lidová kultura v Žeroticích	22
3.6.1 Masopust.....	22
3.6.2 Posvícení.....	24
3.6.3 Velikonoce	25
3.6.4 Pálení čarodějnic	27
3.6.5 Adventní období.....	27

3.6.6	Vánoce	29
4	Empirická část.....	32
4.1	Charakteristika zkoumané problematiky	32
4.2	Cíle výzkumu a stanovení hypotéz	33
4.3	Metodika šetření.....	34
4.4	Charakteristika dotazníku	34
4.5	Charakteristika zkoumaného vzorku.....	35
4.6	Zpracování dat	35
4.7	Vyhodnocení výzkumu:	36
4.8	Shrnutí výsledků a ověření hypotéz	50
4.9	Celkové shrnutí výzkumu	54
5	Kulturní tradice regionu a jejich zařazení do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.....	55
5.1	Vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace	55
5.2	Vzdělávací oblast Matematika a její aplikace.....	56
5.3	Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět	56
6	Praktická část	57
6.1	Pracovní list č. 1 – Masopust - Porozumění textu	58
6.2	Pracovní list č. 2 – Žerotická studna - Práce s textem	60
6.3	Pracovní list č. 3 – Vinobraní - Popis obrázku	63
6.4	Pracovní list č. 4 – Kulturní tradice	65
6.5	Pracovní list č. 5 - Křížovka	67
6.6	Pracovní list č. 6 – Test.....	69
6.7	Pracovní list č. 7 – Plán města Znojma.....	73
6.8	Pracovní list č. 8 – Slovní úlohy - Znojmo	75
6.9	Pracovní list č. 9 - Tajenka	77
6.10	Pracovní list č. 10 – Rovnice.....	79

Závěr.....	81
Seznam pramenů a použité literatury.....	82
Přílohy.....	85
Seznam příloh.....	86
Anotace.....	91

Úvod

Pro svoji diplomovou práci jsem si vybral téma **Kulturní tradice regionu a jejich využití v primární škole.**

V mé diplomové práci jsem se zabýval historií a tradiční lidovou kulturou obce Žerotice, využívání kulturních tradic v primární škole ve znojemském regionu a znalostmi učitelů v této problematice.

Téma kulturních tradic je mi blízké, protože od svých dvou let žiju právě v Žeroticích, malé vesničky v okrese Znojmo. Vzhledem k tomu, že jsem ročník 1989, celé moje dětství jsem se účastnil mnohých akcí spojených s kulturními tradicemi, které byly v Žeroticích odedávna bez přerušení i takových, které byly nově oživovány a obnovovány. Možná, že i moje svědectví tohoto obnovování způsobilo můj zájem o tuto oblast života.

Cílem mé diplomové práce je prozkoumat kulturní tradice na Znojemsku, potažmo v Žeroticích a hlavně výskyt a formu předávání znalostí o kulturních tradicích v primární škole. Jako žerotického patriotovi mi přijde velmi důležité, aby děti již v mladším školním věku nabíraly informace o historii svého regionu, o významu akcí, které se kolem nich dějí a získaly alespoň základní informace o životě svých předků. A kde jinde tyto znalosti získat, než ve škole a v rodině.

Moje práce je rozdělena do tří částí: teoretické, empirické a praktické.

Teoretická část se dělí do tří kapitol, kde se zabývám regionem Znojemsko, historií obce Žerotice a lidovou kulturou v Žeroticích.

V empirické části zkoumám znalosti kulturních tradic učitelů a také prostor, který věnují této oblasti ve vyučování a ve sdělování dětem.

V praktické části jsem vytvořil pracovní listy s metodickými poznámkami do předmětů český jazyk, matematika a člověk a jeho svět s tematikou kulturních tradic a Znojemska.

1 Charakteristika znojmského regionu

Znojmsko je odjakživa velmi úrodnou a tudíž hustě osídlenou částí jižní Moravy. Centrem se přirozeně stalo město Znojmo, suverénně největší a nejvýznamnější celek tohoto kraje. V dnešní době je velmi vyhledávanou turistickou destinací, díky svým přírodním, kulturním a historickým pozoruhodnostem. Lákadlem je i blízké sousedství s Rakouskem. (Antonín V., Bezděčka P., 2008)

1.1 Poloha

Region Znojmska, jeden z největších na Moravě, se nachází v jihozápadní části jižní Moravy v rakouském pohraničí, v místech, kde se dříve křižovaly důležité obchodní cesty. Zatímco východní část znojmského okresu, která náleží Dyjsko – svrateckému úvalu, je značně rovinatá s písčito – jílovitým podkladem, část západní, náležící Českomoravské vrchovině, je více hornatá s rulo – žulovým podkladem.

Přibližně na čáře Znojmo – Moravský Krumlov se setkávají dvě hlavní geologické soustavy České Republiky – západně Český masív a východně Karpaty.

Podoba dnešní krajiny okresu Znojmo vznikla ve čtvrtohorách erozní činností řek. Větrné eroze způsobily vznik sprašné půdy, která je dnes nejúrodnější půdou regionu. Ve východní části regionu, která je na lesy velmi chudá, nalezneme většinou smíšené lesy. V západní hornatější části se vyskytují převážně lesy jehličnaté.

Část regionu s nejvyšší nadmořskou výškou je Vranovsko, kde se nachází i nejvyšší vrchol okresu – Byčí hora (536 m. n. m.). Naopak nejnižší částí okresu je okolí Hrušovan nad Jevišovkou, kde nejnižší bod dosahuje pouhých 175 m. n. m. (Ing. Milan Pernica, 1978)

1

1.2 Vodstvo

Ve znojemském okrese je největším tokem řeka Dyje, pramenící v Jihlavských vrších. V okolí Slavonic opouští Českou republiku, kde po soutoku s rakouskou Dyjí opět vstupuje na naše území. Vlévá se do Moravy. Řeka Morava ústí do Dunaje, tudíž celé území Znojemska patří do úmoří Černého moře. K dalším významnějším tokům Znojemska patří řeky Rokytná a Jevišovka. (Hana Vorbisová, 2009)

1.2.1 Vodní nádrže

I když Znojemsko patří k velmi suchým oblastem a vodnatost řek není moc příznivá, rovinatá oblast většiny toků je velmi vhodná pro výstavbu vodních nádrží. Jednou z prvních velkých staveb vodního díla byla **Jevišovická přehrada** na řece Jevišovce. Největší nádrží na Znojemsku je **Vranovská přehrada** u Vranova nad Dyjí. Stavba této přehrady začala v roce 1930 a trvala téměř přesně tři roky. Důležitou pro město Znojmo byla také výstavba menší dyjské nádrže nad městem, která zásobuje obyvatelstvo pitnou vodou. (Ing. Milan Pernica, 1978; Miroslav Vaněk, 2012)

¹ Poloha okresu Znojmo [online]. [cit. 21.4.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.yuki.cz/prodejci/skutry-motocykly-ctyrkolky/jihomoravsky/>

1.3 Podnebí

Okres Znojmo je jedním z nejteplejších krajů v celé České republice. Díky velké rozloze Znojemska jsou klimatické podmínky různorodé. K teplejší oblasti patří východ území – oblast Pálavy a Dyjsko – Svratecký úval. Pro toto území je příznačné teplé, dlouhé a suché léto s teplotami až kolem 39 stupňů Celsia a krátké suché zimy s téměř žádnou přetrvávající sněhovou pokrývkou. (Rucki R., 1998)

Západní část území náležící Českomoravské vrchovině je v mírně teplé klimatické oblasti. Postupem na západ přibývá zimy a vlhka a ubývá tepla. Průběh léta je prakticky stejný jako ve východní oblasti, ovšem v zimě se zde můžeme setkat i s déle trvající sněhovou pokrývkou. Jedná se hlavně o oblast Bítova a Vranova nad Dyjí.

Průměrné roční srážky na Znojemsku se pohybují od 300 do 550 mm. V posledních letech se ovšem tento průměr snižuje kvůli stále sušším létům. (Kolektiv pracovníků přírodovědeckého oddělení, 1969)

1.4 Rostlinstvo

Rostlinstvo na Znojemsku je rozděleno na dva zásadně odlišné typy. Oblast Českomoravské vrchoviny, tedy západní část, patří hercynské květeně, která patří do středoevropské lesní květeny. Typická je chudá půda na krystalických horninách. Charakteristický je malý počet druhů, ale velký počet rostlin jednoho druhu. Zatímco dříve zde převládali bukovo – jedlové lesy, dnes zde najdeme hlavně smrkové monokultury.

Východní část náleží už k teplomilné květeně, zahrnující už i maďarskou květenu a vídeňskou pánev. Tato oblast se vyznačuje pestrou škálou druhů rostlin, většinou stepních formací. Hranice mezi teplomilnou a hercynskou květenou není pevně dána. Teplomilná květena se totiž ostrůvkovitě rozmísťuje i do oblasti Českomoravské vrchoviny hlavně v okolí řek. (Ing. Milan Pernica, 1978)

1.5 Zvířena

Stejně jako u rostlin, se zastoupení živočichů v západní části regionu značně liší od zastoupení ve východní části. V oblasti Českomoravské vrchoviny je zastoupení velmi bohaté a rozmanité fauny. Z **ptáků** jde hlavně o drozda zpěvného, pěnkavu obecnou, strakapouda velkého, lindušku lesní aj. Co se týče **lovné zvěře**, velké zastoupení mají srnci, divoká prasata, lišky, v jižní části mufloni a místy jeleni. **Vodní živočichové** jsou zastoupeni především divokými kachnami a vydrami vodními. V okolí rybníků na střechách budov nebo na komínech sídlí čápi bílí. Na zastoupení zvířectva na Znojemsku má velký vliv jeho geografická poloha, jelikož Dolnomoravský úval je jedno z hlavních tažných cest ptactva. (Ing. Milan Pernica, 1978)

1.6 Tradice vinařství

Počátky vinařství na Znojemsku se podle historiků datují už na začátek našeho letopočtu, i když šlo o sporadické začátky. Vinohradnictví v pravém slova smyslu se rozvinulo až s příchodem křesťanství v období Velkomoravské říše. Pití vína totiž bylo součástí obřadního rituálu. V období od 12. do 14. století se vinohradnictví rozšířilo na celou jižní Moravu. Vinařství úzce souviselo s rozvojem obchodu a průmyslu. Vína ze Znojemska se dostávala až do severských zemí.

Přírodní podmínky Znojemska jsou pro pěstování vinné révy přímo ideální. „*Pro svůj růst potřebují dostatek slunečního světla, lehkou a snadno záhřevnou půdu, průměrnou roční teplotu alespoň 9 stupňů Celsia a dostatek vody (optimum je 600 – 800 mm srážek za rok)*“ (Ing. Milan Pernica, 1978, s. 146).

Kvalitě a výjimečnosti znojemských vín napomáhá nadprůměrná teplota v období září a října, díky které mohou hrozny úplně dozrát a získat tak potřebný cukr, který potom hraje velkou roli v chuti vína. Dalším důležitým podnebným aspektem pro kvalitu vinné révy na Znojemsku jsou jarní teplé boreální vzdušné proudy, které na jaře doplňují sluneční svit.

Z odrůd převažují jakostní bílá vína. Nejčastějším z nich je Ryzlink vlašský, Veltlínské zelené a Müller Thurgau. (Ing. Milan Pernica, 1978)

1.7 Zemědělství

„*K zemědělským účelům využíval člověk tuto krajinu již od pradávna. Svědčí o tom četné archeologické nálezy, zejména z mladší doby kamenné (neolit).*“ (Hana Vorbisová, 2009, s. 12)

Znojemský region je jednou z nejúrodnějších částí jižní Moravy. Hlavními příčinami jsou hlavně teplé klima a rozsáhlý výskyt úrodných černozemí. Zemědělská plocha zaujímá největší prostor znojemského okresu. Dále jde o lesní plochy, vodní nádrže a budovami zastavěné území.

Ze zemědělské produkce na Znojemsku převládá pěstování obilí. Nejvíce se jedná o ječmen, žito a pšenici. Ve značném množství se pěstují i píce, brambory a řepa. Znojemsko je též vyhlášeno svou produkcí ovoce, kterému se zde daří díky nadprůměrným teplotám a intenzivnímu slunečnímu svitu. Najdeme zde rozsáhlé sady třešní, višní, broskví, meruněk a ořešáků. V produkci meruněk a broskví je Znojemsko na prvním místě v celé České republice. Nejznámějším Znojemským produktem jsou bezesporu znojemské okurky. Výrobu toho světoznámého produktu zajišťuje Jihomoravská Fruta, která navíc konzervuje i jinou zeleninu a ovoce. Funguje již od padesátých let minulého století.

V živočišné výrobě převládá chov prasat, chov hovězího dobytka v poslední době klesl kvůli zvýšené ceně mléka. Rovněž klesl i chov drůbeže. (Ing. Milan Pernica, 1978)

2 Město Znojmo

Četné archeologické nálezy svědčí o tom, že okolí dnešního města Znojma bylo osídleno již v době železné a bronzové. První písemná zmínka pochází z roku 1048. V této době ve Znojmě vládl kníže Břetislav. Díky své pohraniční poloze bylo město stykem dvou kultur; české a německé. Většina obyvatel se živila jako řemeslníci, obchodníci a hlavně pěstováním vína, které bylo stěžejním zdrojem příjmů pro celý region. Protože se v okolí města nevyskytovaly ložiska nerostných surovin, vyhnulo se přestavbám a dochovaly se zde významné památky historické architektury, a to stavby od dob románské kultury až po období moderního stavitelství. V roce 1971 vešlo historické centrum města Znojma dokonce do seznamu památkových rezervací. Většina památek je situována na malém území, vyjádřeno čísly: 515 objektů, z nichž je 163 památkově chráněných se nachází na 70 ha. Tím se město Znojmo zapsalo mezi významná místa ve střední Evropě. (Libor Šturc, rok neuveden)

Dominantou města je historické jádro spolu s hradbami a královským hradem a areál louckého kláštera na druhé straně řeky Dyje. Krásu města Znojma podtrhuje i jeho poloha na vyvýšenině nad řekou, což vytváří nádhernou podívanou do údolí řeky Dyje. K nejvýznamnějším památkám patří u hradu se nacházející rotunda svaté Kateřiny z 11. století, vyzdobená impozantními nástěnnými malbami. Dále pak loucký klášter, kostel svatého Mikuláše a štíhlá radniční věž. Ve své původní historické podobě se dochovala i obě hlavní náměstí. K historickému jádru se připojuje stavba divadla, která vznikla v roce 1900, gymnázium a budova okresního soudu. (Kolektiv autorů, 1961)

S rozvojem průmyslu v 19. století ve Znojmě rozkvetl keramický, kožedělný a hlavně potravinářský. V něm hlavní místo zaujímalo víno a již zmíněné znojmské okurky, jejichž pěstování ve znojmské oblasti zavedl již v 16. století opat louckého kláštera Freytag z Čepirohu. (Miroslav Krob, 1974)

Postupem času se Znojmo stalo krásným historickým městem, ležícím uprostřed malebné přírody a úrodné země. Po pádu komunismu v roce 1989 se jak obyvatelům, tak turistům zpřístupnila i krajina plná vinic a obhospodařených polí kolem rakouských hranic. (Petr David, Vladimír Soukup a kolektiv, 1997)

2.1 Znojemská rotunda

Nejvýznamnější moravská památka pocházející z románského období se tyčí na nejvyšším místě znojemských hradeb nad údolím řeky Dyje. Dnešní pohraniční oblast Moravy byla 200 let centrem středního Podunají. Rotunda je zasvěcena Nanebevzetí P. Marie a sv. Kateřině. Znojemská kamenná rotunda je výjimečná pro své malby znázorňující nejdůležitější události v českých dějinách a osm moravských a devatenáct českých historických panovníků. Na zdích můžeme spatřit vylíčení historických událostí, například příchod byzantských věrozvěstů Konstantina a Metoděje na Moravu a mnoho dalších. (Kateřina Dvořáková, 2012)

„Král – oráč Rostislav připravil půdu pro další šíření evangelia pokoje, tj. křesťanství, mezi Moravany a Slovany a v jazyce Moravanům a Slovanům srozumitelném (oráčova mošna a zrní k setbě, v mošně přinesené Písmo svaté, jež drží král – oráč Rostislav v levé ruce - setba semen z proroků a evangelií), pozváním byzantských věrozvěstů Konstantina a Metoděje, jimž autor námětu maleb vynahradil místa nejčestnější po boku krále – oráče Rostislava a současně nad obrazem Narození Ježíše Krista.“ (Kolektiv autorů, 2004, str. 122)

V půlkruhovém výklenku oltáře je vykresleno dvanáct apoštolů, žehnající Ježíš Kristus a symboly čtyř apoštolů s Pannou Marií a Sv. Janem Křtitelem. Druhý pás maleb, pás mariánského cyklu, zobrazuje výjevy od Zvěstování Panny Marie po Klanění Tří králů. Ve třetím pásu maleb nalezneme přemyslovskou scénu. Čtvrtý pás obsahuje dalších deset přemyslovských panovníků. V kupoli je vyobrazen symbol Ducha svatého, bílá holubice.

V dnešní době je v rotundě umístěno Jihomoravské Muzeum.

² Fresky v Rotundě sv. Kateřiny [online]. [cit. 30.3.2014]. Dostupný na WWW: <http://umeni.euweb.cz/obsah/romansky/freskyzrotundysvkateiny.html>

2.2 Kostel svatého Mikuláše

Založení kostela se datuje již kolem roku 1100, avšak původní stavba z této doby se nedochovala. V roce 1338 po velkém požáru, při kterém shořela velká část Znojma, se chrám začal opět stavět a stavba byla dokončena v první polovině 16. století. Stěny kostela jsou zdobeny freskami a malbami ze života svaté Barbory a svaté Kateřiny. Uvnitř kostela se míchá barokní a gotický sloh. Nejstarší částí kostela je severní předsíň z předhusitské doby. Na stavbě kostela v 15. století měl zásluhy Mikuláš ze Sedlešovic, podle něhož získal chrám své jméno. Kromě oltářních obrazů svaté Rodiny, Nanebevzetí Panny Marie a svatého Šebestiána zde nalezneme i portrét již zmíněného Mikuláše ze Sedlešovic. Z pozdního středověku se zachovala schránka na hostie, socha Bičovaného Krista či tzv. Chlebová Madona.

„Dle pověsti nalezla sochu za třicetileté války v jakémsi zničeném kostelíku Dorota, žena Maršála Gallase. Socha byla umístěna na skříni s chlebem, který prý neubýval.“ (Libor Šturc, rok neuveden, s. 17)

V kostele je umístěna skleněná rakev s ostatky mučedníka svatého Bonifáce spolu s několika náhrobky z 16. století. Ke kostelu dříve patřil i starý hřbitov, který byl však zrušen koncem 17. století.

³ Chrám svatého Mikuláše [online]. [cit. 21.4.2014]. Dostupný na WWW: <http://pechacpetr.blog.cz/0803/kostel-svateho-mikulase-ve-znojme>

2.3 Premonstrátský klášter v Louce u Znojma

Klášter byl založen knížetem Konrádem Otou a jeho matkou Marií v roce 1190. Roku 1336 získal klášter právo útrpné a právo schvalovat soudce. Během husitských válek byl klášter dobyt a bylo v něm upáleno několik desítek mnichů. Na obnově budovy měl zásluhy Mikuláš ze Sedlešovic. Kolem roku 1600 klášter sloužil jako tiskárna, která vydala celkem 21 různých titulů. Mezi největší památky patří rukopis *Cursus sanctae mariae* z doby kolem roku 1220, který je dnes uložen v New Yorku. Na začátku 19. století sloužil objekt jako továrna na tabák a v polovině téhož století zde byla vojenská ženijní akademie. Gotická část se nachází vpravo od kostela na dvoře dnešní školy a z původního kláštera se zachovalo pouze severní křídlo z roku 1240, zbylé části gotického kláštera známe pouze ze starých ilustrací. (Kolektiv autorů, 1990)

⁴ Premonstrátský klášter v Louce u Znojma [online]. [cit. 21.4.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.jizni-morava.cz/?id=933&typ=1&tpl=42>

3 Obec Žerotice

3.1 Historie obce Žerotice

První zmínka o obci je datována do roku 1190. Z tohoto roku pochází listina, na níž je podepsaný farář žerotický. Na přelomu 12. a 13. století už zřejmě existovala ves Žerotice i s kostelem a farou. Toto tvrzení je doloženo listinou z trstěnického kostela, pocházející z roku 1253, kde je podepsán Boreas, farář ze Žerotic. Majitelé obce s kostelem, farou, zámekem, zemědělským stavením a dvorem se několikrát měnili. Obec vlastnili rody Berchtoldů, Walldorfů, Chorinských, Březnických, Blierů, pánů z Weitmile a Kammelů z Hardegu. Velká krize postihla obec Žerotice v období třicetileté války, kdy zde žilo pouze 50 obyvatel. Obci patřily v polovině 18. století pole, zahrady, velký dvůr, dva rybníky, louky a velká lesní plocha, nazývaná se Koráb. Vesničané platili pravidelné daně o svatém Václavu v podobě slepic a vejcí. Sedláci pracovali sedm dní v týdnu všechna roční období kromě zimy. Pracovali vždy po dvou, dva dny potahem a jeden den pěšky. V období žní byli na poli minimálně tři.

Ve 30. letech 20. století byla do obce zavedena elektřina a začal fungovat dobrovolný hasičský sbor. Během 2. světové války ležely Žerotice na hranici mezi Protektorátem a Velkoněmeckou říší. V roce 1945 byla obec osvobozena sovětskou

⁵ Žerotice [online]. [cit. 18.3.2014]. Dostupný na WWW: http://www.zerotice.cz/old/ZEROTICE_CZ/OBEC_ZEROTICE/INDEX.HTM

armádou. (Kronika obce Žerotice, 1967)

Za posledních 50 let došlo v obci k velkým změnám. Byla dokončena stavba kulturního domu uprostřed obce, kde se nachází kancelář obecního úřadu, místní lidová knihovna, taneční sál, pohostinství a zasedací místnosti. V obci byl otevřen obchod s potravinami a v 90. letech byl do Žerotic zaveden plyn a vodovod. Tok řeky Jevišovky byl zregulován, čímž se zabránilo jejímu častému vylévání. V dnešní době čítá obec Žerotice na 300 obyvatel, kteří zde mají možnost kulturního i sportovního vyžití. Udržují se a pravidelně konají různé kulturní akce, od masopustního průvodu masek, přes vynášení smrtky, pálení čarodějnic, až po posvícení. Na místním multifunkčním hřišti, vybudovaném v posledních letech se zase pravidelně konají různé sportovní akce, ať už jde o turnaje ve fotbale, basketbale, či volejbalu. (Kronika obce Žerotice, 1967; Žerotický zpravodaj, 2008)

3.2 Kostel svatého Martina

Podle pramenů se můžeme domnívat, že kostel svatého Martina v Žeroticích stál již na konci 12. století. Kostel byl sice špatně zastřešen, avšak vevnitř vybaven velmi dobře. Na začátku 18. století nechal majitel obce přistavět kapli, která byla zasvěcena svaté Trojici a neposkvrněnému početí Panny Marie. V kapli byl postaven i oltář svatého Jana Nepomuckého. Roku 1755 se kostel dočkal další přestavby, díky níž byl zhotoven nový kůr a hlavní část kostela. V témže roce byly při kopání základů nové věže objeveny pod dlažbou dvě krypty s několika rakvemi. V rakvích bylo objeveno několik pozůstatků a jedna rakev byla prázdná. V roce 1890 byl v kostele vystavěn nový oltář. Elektřina byla zavedena na konci 30. let minulého století. Od té doby prošel kostel ještě velkou

⁶ Kostel svatého Martina [online]. [cit. 17.3.2014]. Dostupný na WWW: http://www.penzion-permonik.cz/lisovna_zerotice?id=2&action=detail

opravou střechy, dostal novou fasádu a provedl se odvod dešťové vody. (Kronika obce Žerotice, 1967)

3.3 Fara

Současná farní budova je třetí žerotickou farou v historii. Ta první stála v Žeroticích už v roce 1253. V roce 1725, v důsledku neopatrnosti občana vznikl požár, který zničil část obce včetně fary stojící pod kostelem. Záhy byla postavena nová farní budova na místě, kde stojí i fara dnešní. Po sto letech byla ovšem fara i její okolí ve velmi špatném stavu a po prohlídce a prozkoumání budovy bylo nařízeno ji strhnout a vystavit novou. Se stavbou se začalo v roce 1829 a trvala přesně tři roky. Ihned po dokončení začali na faře fungovat dva faráři. Fara se slunečními hodinami a římským nápisem, zaznamenávajícím rok vzniku, stojí v téměř nezměněné podobě v Žeroticích dodnes. V 90. letech se dočkala opravy střechy, opravy slunečních hodin a zavedení plynu. Prostory fary slouží jen k církevním účelům, především jako kancelář a byt faráře. Okolní pozemky, které farnosti náleží, církev nevyužívá. (Kronika obce Žerotice, 1967; Žerotický zpravodaj 2003)

⁷ Žerotická fara [online]. [cit. 18.3.2014]. Dostupný na WWW:
http://www.zerotice.cz/old/ZEROTICE_CZ/OBEC_ZEROTICE/INDEX.HTM

3.4 Zřícenina hradu

8

První zmínky o Žerotické tvrzi jsou ze 13. století - v tomto období vlastnil tvrz Cuzkraj ze Žerotic. V roce 1358 prodal Adam ze Žerotic tvrz Benešovi z Weitmile, který ji přebudoval a rozšířil tak, až je dále v písemných zprávách nazývána hradem. Rod z Weitmile vlastnil hrad až do začátku 16. století. Pak se ve vlastnictví hradu vystřídalo mnoho majitelů. Hlavními uváděnými jsou Jindřich Lechvický ze Zástřizl, který hrad vlastnil od roku 1512. Dále Fridrich Březnický z Náchoda od roku 1559 a Jiří Ehrenreich ze Sinzendorfu od roku 1628. Po renesančních přestavbách v roce 1512 je budova uváděna již jako zámek.

V roce 1643 přišla pro zámek a jeho majitele obrovská zkáza v podobě Švédů, kteří zámek vypálili. Další majitelé Blierové se snažili zámek barokně upravit, později se však přestěhovali na zámek do nedalekých Želetic. Na začátku 18. století se stal majitelem vyhořelého zámku František Karel hrabě Bertchold. Po něm se zámek stal majetkem jeho synů, přičemž hlavním správcem se stal František Antonín. Po něm jej zdědil jeho potomek Prosper Bertchold, který se rozhodl zámek prodat Marii Elišce Walldorfové. Po ní zámek zdědil její syn Ignát Bohumír Walldorf, po kterém zase dědil hrabě František Chorinský. Rod Chorinských následně prodal stavení rytíři Bedřichu Kammelovi z Hardeggu. Tento rod držel zámek ve vlastnictví až do roku 1936, kdy jej koupil Alois Fišl, kterému byla tvrz v roce 1948 zabavena v důsledku pozemkové reformy. Tvrz se stala majetkem státu. To platilo až do roku 1998, kdy zříceninu odkoupil nový majitel, který připravuje postupnou rekonstrukci.

⁸ *Historická fotografie žerotické tvrze* [online]. [cit. 18.3.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.svazekmoravia.cz/wp-content/uploads/2011/12/hrad4.jpg>

Žerotický zámek měl kruhovitý půdorys, nádvoří se soustřeďovalo do středu areálu. Byl opevněn příkopem, který se táhl kolem celého stavení. Stavba však nebyla příliš stabilní, o čemž svědčí opěrné pilíře kolem celého stavení. Od začátku 19. století hrad chátral; k největší destrukci došlo v roce 1988, kdy se zřítila téměř jedna celá hranolovitá věž hradu. (Kronika obce Žerotice, 1967)

Na žerotickém hradě bývalo zvykem, že každý kdo ho navštívil, hodil do studny na nádvoří peníz. Věřilo se, že to přináší štěstí. A tak tam házeli mince všichni. Bohatí šlechticové tolary nebo groše, zemané a měšťané stříbrné dvacetníky a ti docela chudí, pokud se tam vůbec dostali, hodili do studny alespoň grešli, neboť touha po štěstí byla u všech nemalá.

V době pana Beneše z Vajtmile sloužil na hradě jeden čeledín nedobré povahy, do očí se stavěl jako bůhvíjaký poctivec a pracant, ale ve skutečnosti nemyslel na nic jiného, než jak by ze studny získal ty peníze, co tam podle něho tak zbůhdarma ležely. Jedné tmavé noci, když všichni už spali, spustil do studny dlouhý žebřík, slezl dolů s velkou naběračkou, kterou vzal tajně v kuchyni, a ty stříbrňáky a měďáky lovil ze dna a cpal je do měšce zavěšeného na krku. Když měl dost, stoupal těžkým krokem vzhůru. To ovšem nemohl tušit, že se jedna děvečka probudila a zatoužila po doušku studené pramenité vody. A tak se stalo, že čeledín lezl po žebříku ze studny, a zároveň se ta děvečka blížila temným nádvořím k němu, a ani on, ani ona o sobě neměli potuchy. Oba měli dost nahnáno. Čeledín se bál, aby ho při té jeho neblahé činnosti někdo náhodou nespatriil, a děvečce tlouklo srdce až v hrdle, protože zrovna dnes večer vyslechla v čeledníku všelijaké hrůzostrašné pověsti o strašidlech a o bílé paní, která se prý na hradě zjevuje. Oběma se třásla kolena a moc si přáli, aby to už konečně měli za sebou. A že se pro ten strach pohybovali velice potichu, spatřili se až v poslední chvíli. Co spatřili! Srazili se čely, až jim před očima zajiskřilo, a pak se teprve uviděli. Čeledín hrůzou řval jako tur a málem se pustil a děvečka, strachem přimražená na místě, ječela, jako by ji na nože brali. V oknech se objevila světla a za chvíli bylo nádvoří plné lidí s lucernami a pochodněmi.

„Co se to tady děje?“ ozval se mohutný hlas pana Beneše. Nikdo mu nedokázal odpovědět, jen děvečka s vytřeštěnými očima ukazovala třesoucí se rukou ke studni: „Tam, tam vylezl vodník. Praštil mě do hlavy!“

Všichni bezděky o několik kroků ustoupili, ale pan Beneš na vodníky a podobnou havěť nevěřil. Vytrhl nejbližšímu sloužícímu lucernu a nahnul se přes roubení. Chvíli zíral nevěřičně do hlubiny a pak se hlasitě rozesmál. Na žebříku se třásl ustrašený

čeledín s velkým měšcem na krku.

„Tak polez, holomku, a řekni mi bez prodlení, cos tam pohledával!“

„Já, já...žízeň...dostal...jsem,“ blekotal slouha a vylezl. Zmáchaný byl opravdu jako hastrman, chvěl se jako osika a v pravici držel velkou naběračku. Na krku mu visel veliký vak, z něhož kapala voda.

„Tak žízeň říkáš? A na copak?“ prohýbal se pán smíchy a jedinou ránou svého meče ten měšec rozřal. Na dlažbu se vysypal zvonivý poklad.

„Spočítat – rozdat!“ zavelel pan Beneš. „A ty,“ obrátil se k vyděšenému čeledínovi, „děkuj Bohu, že tvůj čin ponechám bez trestu. Už dlouho jsem se tak nezasmál.“

Od toho času už žádná návštěva nesměla do studny házet peníze. A ten sluha se prý dočista polepšil. Aspoň pověst to praví...“ (Jiří Svoboda, 2001, s. 157)

3.5 Škola

Hned vedle kostela svatého Martina se nachází budova staré školy. Její existence se datuje už do 17. století, kdy byla zavedena povinná školní docházka Marii Terezií. Výuku v této době zajišťují dva učitelé. Do školy docházely nejen děti místní, ale i děti z okolních obcí. Vyučovalo se čtení, psaní, počítání a katechismus.

Škola byla pod správou panství ze Želetic. To zajišťovalo jak materiály, tak potřebné opravy tím, že dodaly finance a obec pracovníky. Vyplácelo i mzdu učitelům, která se vyplácela jak finančně, tak v naturáliích. Průměrný tehdejší plat byl okolo 200 florenů. Učitelé dostávali jednu třetinu v penězích a dvě třetiny ve formě obilí, dřeva, sena apod.

⁹ Vlastní archiv

Na začátku 19. století byla budova změněna. Přistavilo se druhé patro, díky němuž mohly ve škole fungovat dvě třídy. V této době docházelo do školy téměř 200 žáků. Později došlo k odsunu žáků ze sousedních Kyjovic do školy v Prosiměřicích a Kammel Hardegg založil německou školu v Želeticích. Počet žáků klesl pod 100. Od začátku 20. století navštěvovalo školu 64 žáků ve dvou třídách. Vyučuje se ve dvou jazycích. V 60. letech minulého století je zde byla založena i mateřská škola. Základní škola zde fungovala dalších 15 let do doby ukončení školní docházky v Žeroticích a odsunu žáků do Želetic. Mateřská škola fungovala do roku 1985. Od té doby budova chátrá, čeká na rekonstrukci a smysluplné využití. (Kronika obce Žerotice, 1967)

3.6 Tradiční lidová kultura v Žeroticích

3.6.1 Masopust

10

Masopust je doba mezi dvěma postními obdobími Vánoc a Velikonoc. Jeho začátek se datuje na 7. leden. Trvání masopustního období je ovšem různé. Trvání masopustního období je různé. Končí vždy masopustním úterkem před Popeleční středou, která pevně stanovené datum nemá a odvíjí se od data Velikonoc. O masopustním úterý začíná 40denní půst. Masopust je období radosti a veselí. Výjimečně neplatily obecné zásady chování, lidé se bavili, vyváděli taškařice, pojídalo se maso a domácí koblihy, zpívalo se a tančilo.

¹⁰ Vlastní archiv

S tímto veselým časem souvisely i různé akce, které před, ani po tomto období nepřicházely v úvahu. Konaly se zábavy, plesy, veselky a svatby, které se slavily někdy i celý týden. O masopustním úterý se konala poslední masopustní veselka, která toto období hodokvasu uzavřela. Zakončení tohoto období se nazývalo a dodnes někde nazývá různě – ostatky, fašank, končiny nebo přímo masopust. Ty jsou spojené s různými scénkami, taneční zábavou a obchůzkou masek.

Masky mají dnes hlavně humornou úlohu. Dříve tomu tak ovšem nebylo. Lidé svými maskami symbolizovali to, co si v tom roce přejí. V žádném průvodu nechyběl medvěd, jež znamenal sílu, kterou budou všichni po celý rok potřebovat. K výrobě masek se často používali přírodní materiály, jako například kožešiny, peří, paroží, sláma, seno aj. Tyto přírodniny symbolizovaly blízkost přírody, kterou lidé potřebovali k životu. (Jiřina Langhammerová, 2004)

„Po vesnici chodili jeden nebo dva maškarádi s chasou a muzikanty. Zvali do hospody na taneční zábavu, dostávali koblihy a někde i šrůtku uzeného masa“, vzpomíná paní Irena Schwarzová na masopustní oslavy v Žeroticích, které trvaly celé tři dny vždy až do úterní půlnoci. (Irena Schwarzová, 2000)

*„Masopust držíme,
nic se nehádáme,
pospolu.
Proč bychom se hádali,
když jsme se tak setkali,
pospolu.“*

(Jiřina Langhammerová, 2004, s. 11)

3.6.2 Posvícení

11

Posvícení je tradice, jejíž datum konání se odvíjí od zasvěcení kostela v daném místě. Jde o zvyk, který se v různých podobách drží dodnes na různých místech po celé České republice.

V Čechách posvícení znamená hlavně plný dům hostů, hromady koláčů, pečenou husu se zelím a knedlíky a litry piva. Rodinná a zábavná atmosféra u stolu pokračovala večer taneční zábavou v místním pohostinství.

Na Moravě se posvícení slaví trochu jinak. Je spojeno s různými tradicemi týkajícími se většinou mládeže. Volí se „stárek“ a „stárková“, staví se máj, regionálně zvaný „mája“, pod kterým se tančí, zpívá a odehrává ceremoniál, jimž svátek posvícení vygraduje. Na jižní Moravě je hlavním symbolem posvícení víno. Posvícení se koná většinou od konce léta do začátku zimy. Načasování posvícení na toto období odhaluje jeho význam, který spočívá v oslavení konce hospodářského roku. (Jiřina Langhammerová, 2004)

Zajímavostí je, že v Žerotických se odjakživa slaví posvícení rovnou dvě. V srpnu tzv. mladé posvícení trvalo dříve pouze jeden den. Mládež si zvolila stárka a stárkovou a spolu s dechovou kapelou se vydali nejprve do kostela, potom se zavádělo a večer pod májou začala taneční zábava. Dnes už je srpnové mladé posvícení trvá stejně dlouho jako to podzimní – Martinské.

Staré Martinské posvícení se v Žerotických vždy prožívalo více. Vyžadovalo dlouhé přípravy, s velkým časovým předstihem se krmily husy, bez nichž by se žádná domácnost na Martina neobešla. A opět se sešla mládež se stárkem a stárkovou a

¹¹ Vlastní archiv

tancovalo se, jedlo a pilo celé tři dny až dlouho do noci. V této podobě se zvyk udržuje dodnes. Na posvícenské zavádění měly dívky za povinnost nechat si ušít nové šaty. Chlapci si museli obléct bílou košili. (Irena Schwarzová, 2000)

„*Čí só hode,
naše hode,
poďme stará do hospode,
hojája, hojája
hojajája*“

(Kolektiv autorů, 1994, s. 10)

3.6.3 Velikonoce

Velikonoce jsou jednou z nejvýznamnějších tradic v roce. Z křesťanského hlediska jde o svátek vůbec nejdůležitější, neboť se slaví vzkříšení Ježíše Krista. Pro občany v České republice, kde stále převažuje katolická církev, jsou Velikonoce svátkem srovnatelným s Vánoci. (Pavel Toufar, 2004)

Velikonoční období začíná Popeleční středou. Té se také někde říká Škaredá nebo Černá, kvůli udílení popelce. Popeleční středa připadá vždy na středu před první postní nedělí. Je to mezník mezi obdobími masopustního veselí a obdobími přísného velikonočního půstu. Mělo by jít o klidné období příprav na největší křesťanské svátky. (Jiřina Langhammerová, 2004)

Čtrnáct dní před Velikonocemi je neděle smrtelná. Skupiny děvčat chodily po vesnici s figurínou smrtky, vyrobenou ze slámy. Zastavovaly u každého domu a zpívaly: „*Smrtelná neděle, kam s klíčem podělá? Já jsem ho dala svatému Jiří, aby otevřel do nebe dveří. Velikonočko, Velikonočko kdes tak dlouho byla, u studánky u rubánky, ruce nohy myla. Fiala, růže, kvěsti nemůže, až ji milý Pán Bůh z nebe pomůže.*“ (Irena Schwarzová, 2000, s. neuvedena) Figurína Smrtky symbolizovala zimu, nemoc a smrt a následným vhozením do potoka nebo jejím pohřbením se zima vyhnala ze vsi a vítalo se jaro. Tento pěkný zvyk se v Žeroticích drží dodnes.

Týden po neděli smrtelné přišla neděle květná. Lidé chodili do kostela s rozkvetlými jívami, takzvanými kočičkami. Ty se na mši světily a dávaly se doma za kříž. Hospodáři je někdy i zapichovali do pole.

Na Zelený čtvrtek přestaly ve vesnici bít zvony. Říkalo se, že odletěly do Říma. Kluci ze vsi vzali své hrkače, trakaře a řehtačky a obcházel celou vesnici a nahrazovali tak kostelní zvonění. Při mši se používaly klapačky. Chlapci v Žeroticích chodí hrkat dodnes, každoročně se jich schází víc jak deset. Název Zelený čtvrtek vznikl vlastně omylem. Šlo o špatný překlad a záměnu slov „green“ a „greinen“, což znamená plakat. To však nezabránilo vzniku tradic, vycházejících z názvu, které se na Zelený čtvrtek ujaly. Tento den se ve většině domácností jedí hlavně zelené pokrmy, jako například špenát, různá zelenina a podobně. (Michaela Zindelová, 2011)

Bílá sobota se stala dnem zasvěceným křtům. Podle toho získala i svůj název. Lidé, kteří se nechávali křtít, mívali na sobě bílé hábity. Symbolem tohoto dne se stal oheň. Veškerý oheň v domácnostech se měl uhasit a být nahrazen novým. Lidé ho měli symbolicky dostávat jako dar. Posvěcený oheň měl lidi ochránit proti požáru a jeho popel měl zajistit dobrou úrodu. Bílá sobota ukončovala postní období a začaly se připravovat různé obřady a hlavně jídlo na nedělní hodový oběd. Malovala se vejíčka a kluci pletli pomlázky. „*Na bílou sobotu navečer v 5 hodin se slavilo vzkříšení. Průvod lidí z celé vesnice šel z kostela s knězem, který nesl Nejsv. Svátost, přes vesnici za doprovodu hudby a zpěvu. Nebylo snad člověka, který by zůstal doma.*“, uvedla paní Schwarzová ve své knize Rok na vsi.

O Velikonočním pondělí chodili chlapci dům od domu s pomlázkou koledovat. Bouchali pomlázkou do dveří, zpívali písničku a čekali, až hospodyně a jejich dcery otevrou, aby je mohli vymrskat. Za to dostávali chlapci do svých košíků malovaná vejíčka a peníze. (Irena Schwarzová, 2000)

Hody, hody doprovody

dejte vejce malovaný,

nedáte – li malovaný,

dejte aspoň bílý,

slepička vám za to snese jiný...

(Irena Schwarzová, 2000, s. neuvedena)

3.6.4 Pálení čarodějnic¹²

Zvyk pálení čarodějnic má svůj původ už ve starověku, konkrétně u Keltů. V keltském kalendáři je 1. květen dnem stojícím na pomezí mezi jarním slunovratem a letní rovnodenností. Tyto mezní dny byly vždy spojovány s různou magií a nadpřirozenem. V Žerotických a vůbec v celé České republice čarodějnice symbolizují zlo, kterého se lidé jejich upálením zbavovali. Večer se slavilo u velkého táboráku, zpívalo se, hodovalo a lidé přeskakovali oheň, z něhož čerpali světlo a sílu, jenž představoval. (Jiřina Langhammerová, 2004)

3.6.5 Adventní období

Advent je období čtyř týdnů před vánočními svátky. Název tohoto období pochází s latinského slova *adventus* – přicházející. Je to doba, kdy lidé čekají na příchod Spasitele. Proto by po podzimní době pracovního vytížení, hodování, muziky, jídla a pití měli přejít do klidného stavu duše a mysli. Na vesnici se tento stav přizpůsoboval chodu statků, zajištění a fungování rodiny a různým zvyklostem připadajícím na závěr kalendářního roku.

Advent se u nás zavedl už na začátku druhého tisíciletí. Původně ovšem trval déle, a jak už bylo řečeno, šlo o období zklidnění se po době. Mělo jít o jakési odepření si požitků, a čím bylo intenzivnější, tím měl být člověk o vánocích spokojenější. Z křesťanského hlediska jsme si na toto postní období zvykli a i z pohledu klimatického to obyvatelům České republiky vyhovuje, neboť přichází zima, první mráz, první sněh,

¹² Vlastní archiv

čas ztišení po bujarém podzimu. V porovnání s létem se méně pracovalo. Lidé byli donuceni kvůli šeru a zimě chodit dříve domů, kde se nejvíce zdržovali ve světnici, což bylo jediné místo v domě, kde se topilo a svítilo. V podvědomí občanů se držel dokonce strach ze ztráty života a tak trávili co nejvíce času pospolu a vzájemně si předávali sílu k překonání těchto obav. K hlavním aktivitám společného rozjímání patřil zpěv klidných písní, vyprávění příběhů, pověstí a pohádek.

Den začínal bohoslužbou, na kterou se chodilo ráno ještě za tmy s lucernami v ruce. Lidé zabalení do kožichů, teplých šál a svetrů prošlapávali cestičku sněhem ke kostelu. Každá adventní mše začínala „roráty“, neboli latinským veršem *Rorate coeli desuper*, což v překladu znamená *rosu dejte, nebesa, shůry*, a ve volně přeneseném významu *vydejte nám Spasitele*. Atmosféru těchto mší umocňovala tma, kterou narušovaly pouze lucerny návštěvníků bohoslužby a pár svíček.

Tyto adventní obyčeje se dodnes příliš nedochovaly. Hlavní příčinou je vytíženost lidí v zaměstnání, technizace doby a do značné míry i pohodlnost. (Jiřina Langhammerová, 2004)

V Žeroticích se každoročně na první adventní neděli koná *Zpívání koled* pod rozsvěceným stromem. Přijít si zazpívat nebo poslechnout první vánoční tóny roku může kdokoli. Pod stromem se sejde vždy aspoň dvacet zpěváků a zpěvaček od dětí přes maminky, tatínky až po důchodce. Ty poslouchá početné publikum, užívající si začínající atmosféru Vánoc. Jde o pěknou tradici, která se v Žeroticích drží již pátým rokem a každý ročník má vyšší účast, čili i větší úspěch. Nechybí ani čaj, či svažené víno na zahřátí. (Irena Schwarzová, 2000)

Na 4. prosince připadá svátek svaté Barbory. Tento den si dívky utrhyly větvičku třešně, daly ji doma do vázy a staraly o ni až do Štědrého dne. Rozkvetená větvička věštila dívčinu svatbu v následujícím roce. Dívky toužící po sňatku dokonce někdy plivaly vodu na větvičku z úst, aby voda měla správnou teplotu a celá věštba byla více osobní.

Tradice konající se 5. prosince, tedy v předvečer svátku svatého Mikuláše, patří dnes k nejvýznamnějším adventním zvykům. Svatý Mikuláš byl biskup, který žil na přelomu 3. a 4. století na území dnešního Turecka, již za svého života byl velmi uznávaný a oblíbený, a později se stal světcem. V naší tradici mikulášské nadílky představuje Mikuláš dobromyslného křesťana, soudícího hříšné lidi, jehož doprovází anděl a čert, symboly dobra a zla. Podoba Mikuláše připomíná biskupa s berlou v ruce a dlouhými bílými vousy. Anděl je oblečen v bílém, na čele má třpytící se hvězdu a na

zádech křídla. Čert je oděn v barvách pekla, čili v červené a černé, je vyobrazen částečně do zvířecí podoby - oblečen do kožichů, má kopyto a dlouhý ocas. U andělů a čertů jako u nadpřirozených postav se při tvoření masek nechává větší prostor pro fantazii. V Žeroticích každý rok obchází vesnici Mikuláš s andělem a několika čerty. Zastavují se u rodin s malými dětmi. Čerti mají v ruce zvony, řetězy a plechy, kterými oznamují, že se blíží k domu. Po mírném vystrašení a po krátkém rozhovoru mezi dítětem a Mikulášem dostane dítě nadílku a obchůzka pokračuje. (Jiřina Langhammerová, 2004; Irena Schwarzová, 2000)

3.6.6 Vánoce

Období vánočních svátků začínalo vždy 24. prosince, tedy na Štědrý den. Tento den z křesťanského hlediska vždy patřil k nejdůležitějším v roce. Slavil se příchod Spasitele, narození Ježíše Krista. S tímto dnem se vždy pojilo plno zvyků a tradic. Lidé se nehádali, neřešili všední problémy, pěkně se oblékli, důkladně uklidili a vyzdobili obydlí, napeklo se cukroví a z událostí tohoto dne předpovídali, jaký bude následující rok. Třeba pohlaví prvního návštěvníka ten den určovalo, jestli další rok bude v hospodářství více samic nebo samců. Děti se snažily přes den vůbec nejíst, aby viděly zlaté prasátko, které předznamenalo bohatý rok a jedním z nejznámějších a dodnes udržovaných zvyků je lití roztaveného olova do vody. Z výlitku se také věštila úspěšnost přicházejícího nového roku. Dalším známým zvykem bylo a stále je rozkrajování jablka, aby se podle tvaru jádřince poznalo, co rodinu potká do dalších Vánoc. Hvězdička znamenala zdraví a štěstí, křížek smrt. Osud se také hádal při vypouštění lodiček, vyrobených ze skořápek a svíček. Čí lodička doplula do stanoveného cíle, toho čekal dlouhý a spokojený život. Dnešní hlavní štědrovečerní zvyk, nadělování dárků, se zavedl ve 20. století. Obdarovávání probíhalo již dříve, ovšem jen u bohatších a sociálně silnějších vrstev. Dárek měl vyjadřovat blízkost, přátelství, lásku a radost.

Vrcholem dne byla slavnostní večeře, ke které se zasedalo na rozmezí dne a večera. Obecně platilo, že tento den se drží půst od veškerého masa, kromě ryb. Tento půst ovšem nebyl vždy dodržován, hlavně u silné, měšťanské vrstvy, kde si k večeři často dopřáli krocana. Na venkově se ovšem štědrovečerní jídelníček dodržoval velmi důsledně. Každý pokrm na stole měl svůj skrytý význam, hlavně ve smyslu požehnání lidem u stolu. Na stole nesměly chybět plodiny, které byly v daném roce vypěstovány. Jako takový předkrm se často podával kousek chleba, nebo vánoční oplatka s medem.

Po předkrmu se zásadně podávala rybí polévka s luštěninami, hlavně s hrachem, který symbolizuje bohatství. Častým hlavním pokrmem byl až do 20. století, kdy se stal typickým pokrmem kapr s bramborovým salátem, nákyp s houbami, zvaný hubník. (Jiřina Langhammerová)

Tradice vánočního stromku k nám došla z Německa. „*Tehdejší intendant Stavovského divadla, oblíbený „papá“ Liebich pozval o Vánocích do své vily v Libni hereckou společnost, kterou překvapil velkým rozzářeným stromem, umístěným v salóň. Tento zvyk si údajně přivezl z rodného Bavorska.*“ (Jiřina Langhammerová, 2004, s. 284) V České republice lidé mívali vždy v koutě smrk nebo jedli, ozdobenou různými šátky, ovocem a pečivem.

Večer po společném zpívání koled u stromku se celá rodina vydala na půlnoční mši, kde se slavilo narození Krista. V Žerotických nebývala mše půlnoční, ale jitřní v pět hodin ráno. „*Kostel byl nabitý a všichni s nadšením zpívali „Narodil se Kristus Pán ... nám, nám narodil se.*“ (Irena Schwarzová, 2000)

25. prosince na Boží hod vánoční začínalo to pravé vánoční hodování. Tento den probíhal v atmosféře rodinné pohody, v poledne se podával slavnostní oběd. Po vsi chodili i koledníci, kteří zpěvem vánočních koled dodávali atmosféře vánočních hodů ještě větší kouzlo.

Konečná část Vánoc byl svátek svatého Štěpána 26. prosince. Tento den byl den koledy. „*Na sv. Štěpána se všechny děti rozběhly po celé vesnici o koledu. Běhali jsme dům od domu a zpívali „Koleda, koleda Štěpáne, co to neseš ve džbáně, já tam nesu koledu, upadl jsem na ledu, psi se na mě sběhli, koledu mně snědli*“. *Dostávali jsme ořechy, jablka, někde i nějakou tu korunu.*“ (Irena Schwarzová, 2000)

K vánočním svátkům neodmyslitelně patří vánoční hudba. Ta existuje jak v podobě uměleckých písní, tak i v podobě koled a jednoduchých vánočních písniček. Nejvíce duchovních vánočních písní vzniklo v období baroka. Podíleli se na nich nejvýznamnější čeští hudební skladatelé, především Jan Jakub Ryba. Zároveň vznikaly i jednoduché melodie koled a prostých písní, které si lidé prozpěvovali v chalupách po celý čas vánočních svátků. (Jiřina Langhammerová, 2004)

Období Vánoc končilo vždy svátkem Tří králů, 6. ledna. Tento den navštívili čerstvě narozeného Ježíše Krista tři králové, Kašpar, Melichar a Baltazar. V Česku tento svátek chápeme jako uzavření a zpečetění Kristova narození touto královskou návštěvou. Mše v tento den uzavírá období Vánoc a startuje novou roční etapu. Probíhá svěcení darů, které králové přinesli Ježíškovi k jesličkám (voda, křída, kadidlo, zlato).

K tříkrálové tradici se pojí obchůzka králů dům od domu. Tři chlapci se převlékli do kostýmů králů. (Jiřina Langhammerová, 2004)

Zastavili u každého domu, zazpívali písničku, posvěcenou křídou napsali na rám dveří nápis K + M + B. Místo K se dříve používalo C, šlo totiž o přání králů, které latinsky znělo „*Christus mansionem benedicat*“, v překladu znamenající „*Ať Kristus požehná tomuto obydlí*“. Nešlo tedy o iniciály královského tria, jak se většina lidí mylně domnívá. Králové měli s sebou také kadidlo, kterým vykuřovali místnosti v domě. Písničkou „*My tři králové*“ oznamovali svůj příchod a popřáli štěstí do nového roku. (Irena Schwarzová, 2000)

My tři králové jdeme k vám,

Štěstí, zdraví vinšujem Vám.

...

A my všichni vystupujem

A Nový rok vám vinšujem.

(Jiřina Langhammerová, 2004, s. 303)

4 Empirická část

4.1 Charakteristika zkoumané problematiky

Kulturní tradice regionu by měly být přirozenou a neoddělitelnou součástí života každého člověka kdekoli na světě.

Současná globalizovaná společnost, stále více podléhající stereotypnímu způsobu myšlení a konzumnímu způsobu života, směřuje jak po vizuální stránce (styl odívání, módní doplňky, architektura interiérů a exteriérů, osobní dopravní prostředky), tak svou vnitřní náplní (životní styl, kulturní preference, politické smýšlení, způsob trávení volného času) k unifikaci a imitaci. Především mladí lidé, přes nemalé úsilí, vynakládané na projevy své originality, nevědomky podléhají mediálním vlivům, stejně jako tlaku svých vrstevníků, v důsledku čehož právě svou individualitu ztrácejí.

Regionální tradice naopak zahrnují celou řadu zvyků, které současníkům přibližují život a myšlení předků v návaznosti jednak na důležité životní události (svatba, pohřeb, narození potomka), jednak v souvislosti s opakujícími se přírodními cykly v průběhu každého roku, s nimiž se pojily životně důležité hospodářské činnosti, zabezpečující přežití dalším generacím.

Výše uvedené podněty neztratily svou aktuálnost ani dnes, pouze se vytrácí jejich kulturní, do značné míry i oslavná a spirituální forma. Život v našich oblastech se stal díky industrializaci a urbanizaci většiny životních aspektů natolik pohodlným, že jedinec necítí potřebu zamýšlet se např. nad nutností vyváženého střídání ročních období či správného načasování sklizně. Avšak právě díky těmto dějům, které jsou nám připomínány prostřednictvím dodržování či obnovování našich tradic, získáváme, utváříme a prohlubujeme vztah ke svému regionu. Zároveň si uvědomujeme jeho jedinečnost, odrážející se v mentalitě lidí dané oblasti. V neposlední řadě se díky jedinečným prožitkům učíme respektovat zvyky jiných krajů. Získané vědomosti a dovednosti, vztahující se ke kultuře našeho regionu, přispívají k lepšímu poznání místa našeho bydliště, pochopení unikátního charakteru krajiny, obyvatel a jejich kultury. Díky nim můžeme rozvíjet svou schopnost hlouběji proniknout k podstatě svého místa bydliště, ztotožnit se s ním, a nabýt pocitu hrdosti nad svou místní příslušností. Jasně vědomí vlastní identity, tj. toho, kým jsem, odkud pocházím a kam patřím, hraje významnou roli pro schopnost jedince vymezit se vůči tlakům globalizovaného světa.

Nezastupitelnou úlohu v péči o uchování regionálních kulturních tradic má

škola. Převzala majoritní podíl ve výchovném a vzdělávacím poslání. To, co děti dříve spoluprožívaly v rámci rodiny (společné zemědělské práce, manuální činnost, výuka domácích prací a technických dovedností, dodržování vžitých tradic) a co je přirozeně a nenásilně vedlo k rodinné i sousedské soudržnosti, nemá nyní v rámci rodiny dostatečný prostor. Rodiče zpravidla pracují mimo domov a rodinná setkání a spolupráce jsou omezena na chvíle po pracovní době a dny volna, kdy je většinou ještě zapotřebí stihnout vykonat řadu jiných, neodkladných úkolů. Proto je důležité, aby děti získaly teoretické vědomosti, stejně jako praktické dovednosti, vztahující se k jejich regionu, alespoň do určité míry právě ve škole.

Je zjevné, že teoretická prezentace kulturních tradic v rámci výuky nemůže nahradit aktivní účast dětí na nich. Pokud však pedagogové mají dostatečné znalosti a zkušenosti v oblasti kulturních tradic regionu, a dokážou je žákům zprostředkovat živou, poutavou formou, z níž jasně prosvítá učitelův nepředstíraný zájem, zažitá zkušenost a osobní vztah k tématu, může se jim podařit žáky zaujmout natolik, že přispějí i k obnovení dávno zapomenutých tradic.

Výše uvedené důvody nás vedly k realizaci výzkumu, který je zaměřen na učitele 1. stupně ZŠ a jejich vztah k regionu z hlediska jejich místa bydliště, místa pracovního uplatnění, povědomí o kulturních tradicích a jejich aktivní účasti na nich. Zjišťujeme také, zda považují kulturní tradice a jejich využití ve výuce za důležité a jak často se jim s dětmi věnují.

4.2 Cíle výzkumu a stanovení hypotéz

Hlavním cílem našeho výzkumu bylo zjistit, do jaké míry učitelé znají kulturní tradice na Znojemsku a jak je využívají ve výuce v primární škole. Jedním z dílčích cílů je také srovnání výuky kulturních tradic na školách městských a venkovských.

Na základě těchto cílů jsme stanovili tyto hypotézy:

Hypotéza 1: Učitelé, kteří pochází z venkova a účastní se tradic ve svém regionu, je ve výuce využívají více než učitelé, kteří pochází z města a tradic se neúčastní.

Hypotéza 2: Učitelé, kteří žijí v blízkém okolí svého pracoviště, se regionálním tradicím věnují častěji než učitelé, kteří do školy dojíždí z větší vzdálenosti.

Hypotéza 3: V městských školách se učitelé kulturním tradicím věnují méně než učitelé na školách vesnických.

Hypotéza 4: Učitelé, kteří mají pedagogickou praxi delší než 5 let, využívají kulturní tradice více než učitelé, kteří mají pedagogickou praxi kratší.

4.3 Metodika šetření

K našemu výzkumu jsme použili metodu dotazníku. Dotazník je velmi frekventovanou metodou pro získávání dat v pedagogickém výzkumu. Dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně. (Chráska, 2007)

4.4 Charakteristika dotazníku

K našemu výzkumu jsme vyhotovili nestandardizovaný dotazník pro učitele (viz příloha č. 1). Dotazník byl anonymní a obsahoval 10 položek, týkajících se kulturních regionálních tradic a jejich využití ve výuce na 1. stupni ZŠ. Z těchto 10 položek je 5 položek uzavřených, u nichž se respondentům předkládá určitý počet předem připravených odpovědí. Další 4 položky jsou polouzavřené, u kterých můžeme použít i nabídku „jiná odpověď“. Tuto nabídku volí respondent v případě, kdy mu žádná z nabízených odpovědí nevyhovuje. Jedna položka je otevřená. Zde měli naši respondenti volně vyjádřit svoje názory a zkušenosti, ať pozitivní, či negativní. (Chráska, 2007)

Z celkového počtu čtyřiceti dotazníků jsme provedli distribuci stejným dílem po dvaceti kusech mezi dvě cílové skupiny, a to mezi základní školy městské a vesnické. Dotazníky jsme rozdělili napůl do městských a vesnických škol záměrně, abychom srovnali četnost výskytu výuky o regionálních tradicích ve městě a na vesnici.

Oblast zkoumaných škol pokryla město Znojmo a jeho bezprostřední okolí. První polovina dotazníků směřovala do základních škol přímo ve Znojmě, kde jsme si vybrali dvě školy: ZŠ Mládeže a ZŠ Znojmo. Odtud se nám vrátilo všech dvacet vyplněných dotazníků. Ostatní dotazníky jsme rozdělili školám ZŠ Želetice, ZŠ Prosiměřice, ZŠ Višňové a ZŠ Horní Dunajovice. Také z těchto škol se nám vrátilo všech dvacet vyplněných dotazníků. Zde bych rád poděkoval pracovníkům uvedených škol za příkladnou vstřícnost a spolupráci.

4.5 Charakteristika zkoumaného vzorku

Našimi respondenty byli učitelé 1. stupně ZŠ zvolených škol na Znojemsku. Dotazníky jsme roznášeli osobně a vždy jsme je předali přímo do rukou ředitele školy, s nímž jsme při této příležitosti dohodli termín převzetí vyplněných dotazníků. Rozdáno bylo 40 dotazníků, které se nám všechny vrátily vyplněné.

4.6 Zpracování dat

Všechny položky byly sečteny a vyjádřeny jak graficky, tak numericky.

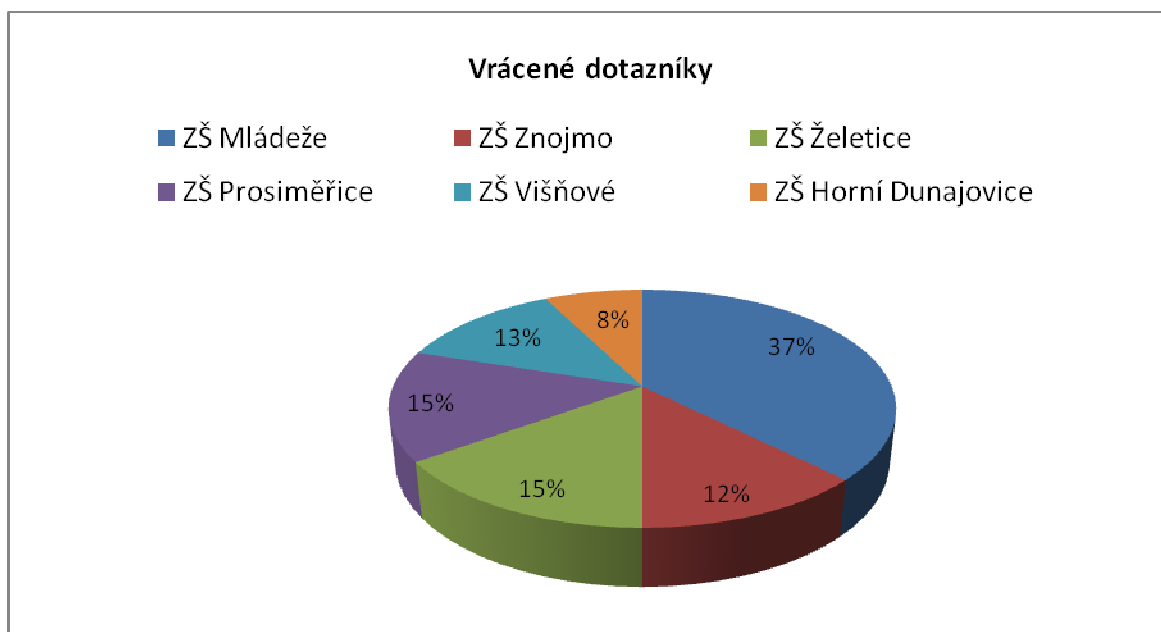
4.7 Vyhodnocení výzkumu:

Položka č. 1 – Místo působení

Rozmístění a počet vrácených dotazníků:

Škola	Počet vrácených dotazníků	Počet vrácených dotazníků v %
ZŠ Mládeže	15	37
ZŠ Znojmo	5	13
ZŠ Želetice	6	14
ZŠ Prosiměřice	6	14
ZŠ Višňové	5	13
ZŠ Horní Dunajovice	3	8

Tabulka č. 1

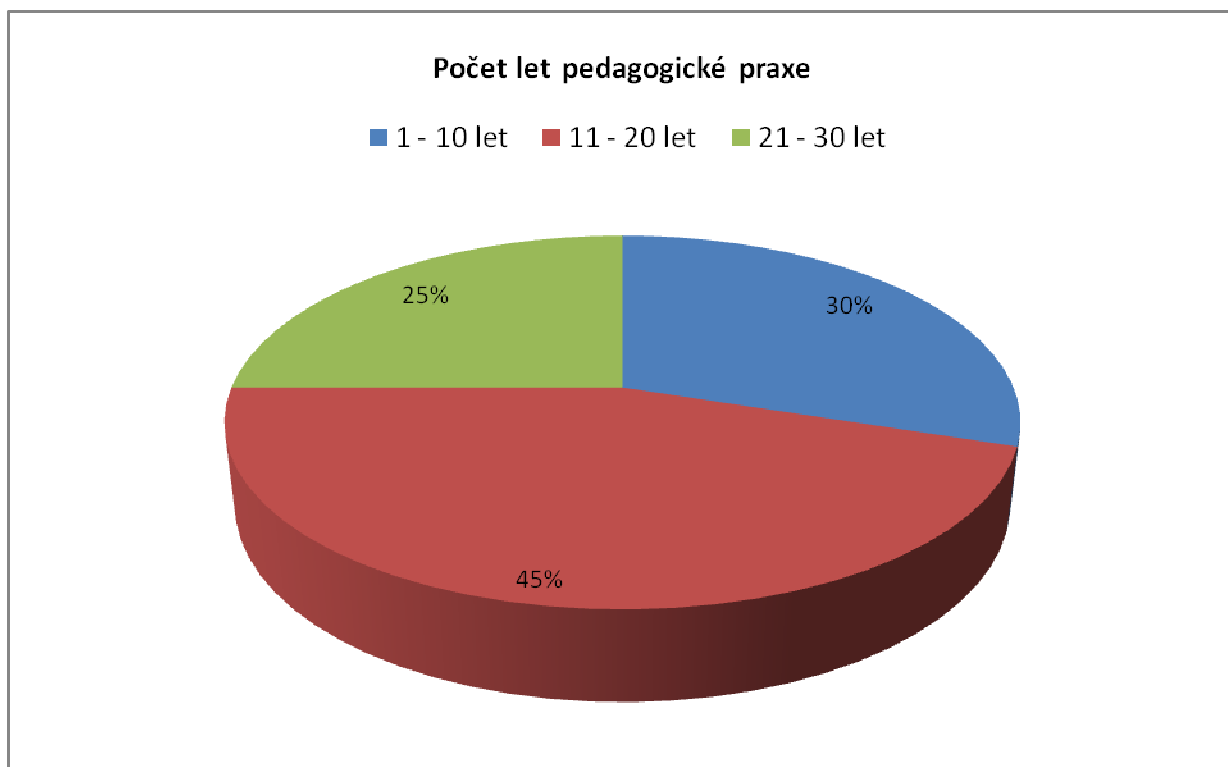

Graf č. 1

Položka č. 2 – Počet let pedagogické praxe

Délka praxe	Počet učitelů	Počet učitelů v %
1 – 10 let	12	30
11 – 20 let	18	45
21 – 30 let	10	25

Tabulka č. 2

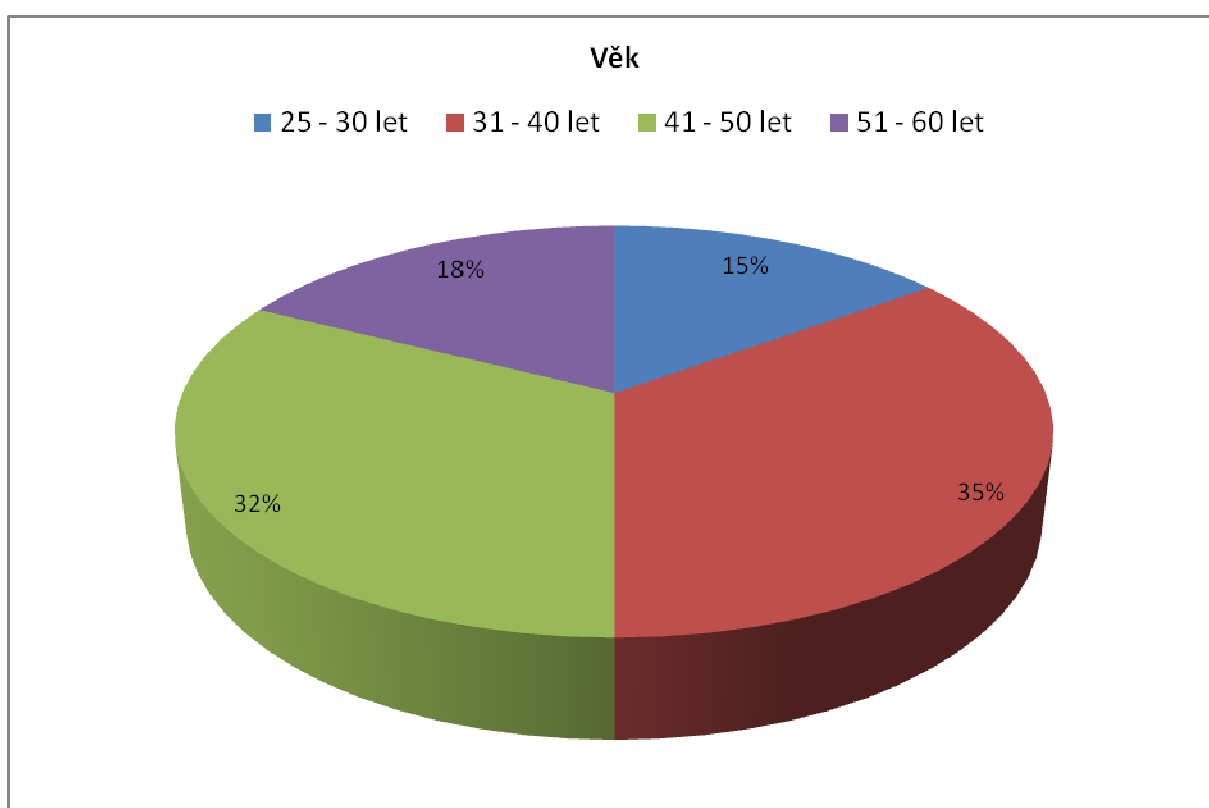
Graf č. 2

V této položce jsme zjistili, že 45 % našich respondentů uvedlo délku praxe od 11 do 20 let, 30 % od 1 roku do 10 let a 25 % od 21 do 30 let pedagogické praxe.

Položka č. 3 – Věk respondentů

Věk	Počet učitelů	Počet učitelů v %
25 – 30 let	6	15
31 – 40 let	14	35
41 – 50 let	13	32
51 – 60 let	7	18

Tabulka č. 3

Graf č. 3

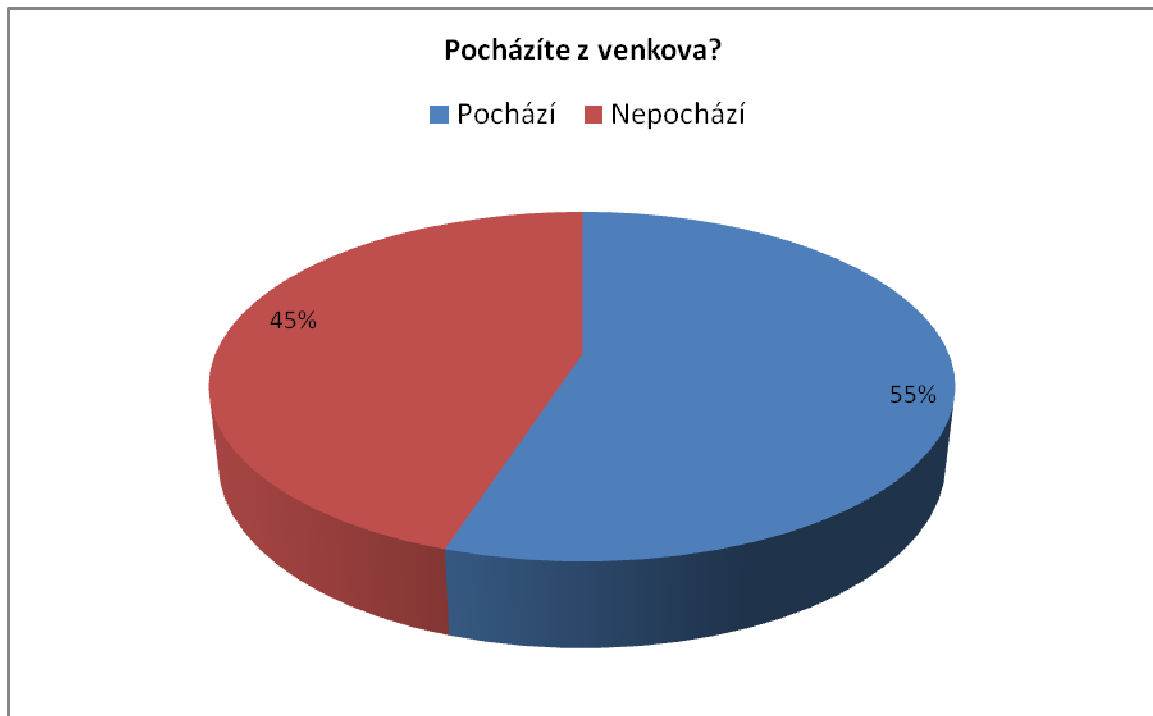
V položce, kde učitelé uváděli svůj věk, jsme zjistili, že nejvíce respondentů bylo ve věku

31 – 40 let (35 %), následovala skupina respondentů ve věku 41 – 50 let (32 %), dále 51 – 60 let (18 %) a nejméně 21 – 30 let (15 %).

Položka č. 4 – Pocházíte z venkova?

Varianty	Počet učitelů	Počet učitelů v %
Pochází	22	55
Nepochází	18	45

Tabulka č. 4

Graf č. 4

V této položce jsme zjistili, že 55 % námi oslovených respondentů pochází z venkova, zbylých 45 % dotázaných uvedlo svůj původ ve městě.

Položka č. 5 – Znáte kulturní tradice, které se dodržují ve vašem regionu? Pokud ano, uveďte jejich název.

Varianty	Počet učitelů	Počet učitelů v %
Ano	40	100
Ne	0	0

Tabulka č. 5

Graf č. 5

Výsledek této položky byl pro nás příjemným překvapením, protože 100 % dotázaných respondentů uvedlo, že tradice, konající se v jejich regionu znají.

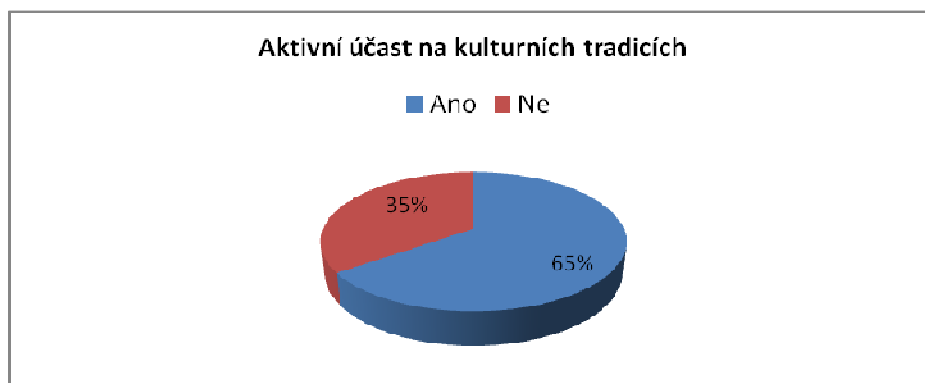
Zmíněné tradice	Počet zmínek	Počet zmínek v %
Ochutnávka vín	1	1
Tři králové	5	5
Posvícení	20	22
Masopust	16	17
Vynášení smrtky	4	4
Hrkání	2	2
Čarodějnice	2	2
Velikonoční občůzka	2	2
Zpívání u stromu	2	2
Červené pondělí	1	1
Mikuláš	1	1
Pout'	8	9
Ples	3	3
Burčákfest	1	1
Slavnost chleba	1	1
Stavění máje	1	1
Podzimní jarmark	1	1
Letní slavnost	1	1
Karneval	1	1
Vinobraní	12	13
Hudební festival	1	1
Vína originální certifikace	1	1
Folklórní soubor	3	3
Dny partnerských měst	1	1
Adventní koncerty	1	1
Hroznová koza	1	1

Tabulka č. 6

Položka č. 6 – Účastnil (a) jste se někdy aktivně některé z kulturních tradic? Pokud ano, uveďte které.

Varianty	Počet	Počet v %
Ano	26	65
Ne	14	35

Tabulka č. 7

Graf č. 6

Zmíněné tradice	Počet zmínek	Počet zmínek v %
Tříkrálová sbírka	3	7
Masopust	7	16
Čarodějnice	1	2
Pout'	5	11
Posvícení	9	20
Ples	4	9
Ochutnávka vín	1	2
Podzimní jarmark	1	2
Letní slavnost	1	2
Karneval	1	2
Vinobraní	7	16
Folklórní vystoupení	1	2
Dny partnerských měst	1	2
Hudební festival	1	2
Vína orig. certifikace	1	2

Tabulka č. 8

Položka č. 7 – Bydlíte v blízkém okolí základní školy, v níž pracujete? Pokud ne, uveďte přibližnou vzdálenost (v km).

Varianty	Počet odpovědí	Počet odpovědí v %
Ano	30	75
Ne	10	25

Tabulka č. 9

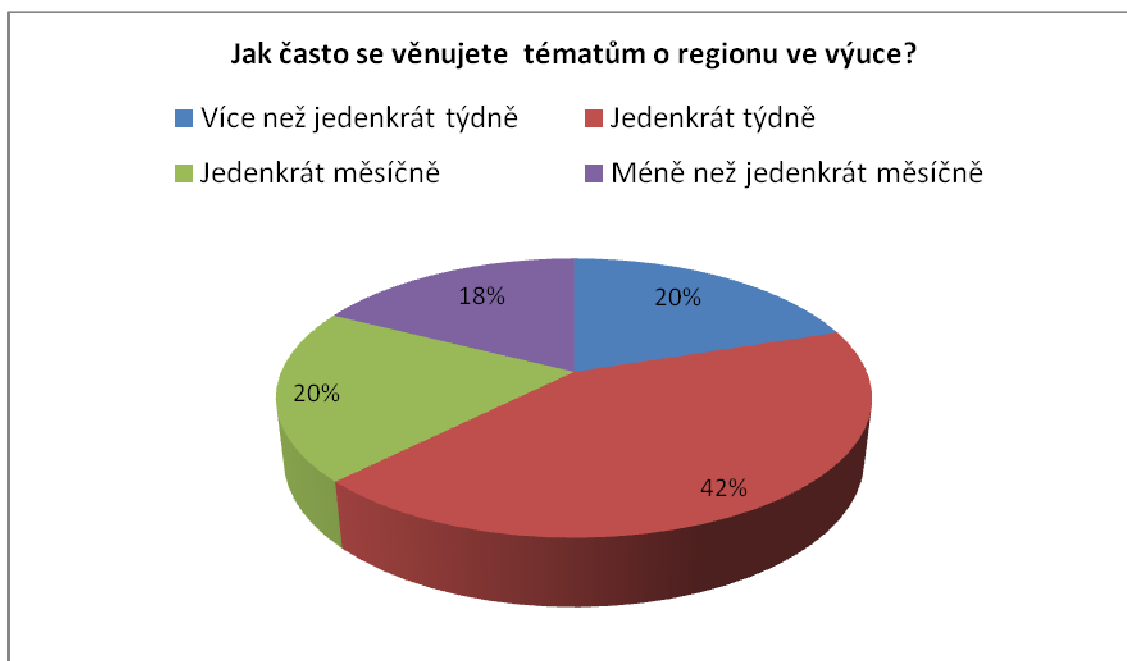
Graf č. 7

V této položce jsme se dozvěděli, že 75 % dotázaných učitelů pracuje v okolí svého bydliště. Většina lidí si hledá práci v místě svého domova, ať už z časových a ekonomických důvodů, tak i z hlediska vztahu ke svému regionu. Zbýlých 25 % učitelů uvedlo, že za svou práci dojíždí ze vzdálenosti od 5 do 17 km.

Položka č. 8 – Jak často se přibližně věnujete tématům, vztahujícím se k s regionu, ve vyučování?

Varianty	Počet	Počet v %
Více než 1x týdně	8	20
1x týdně	17	42
1x měsíčně	8	20
Méně než 1x měsíčně	7	18

Tabulka č. 10

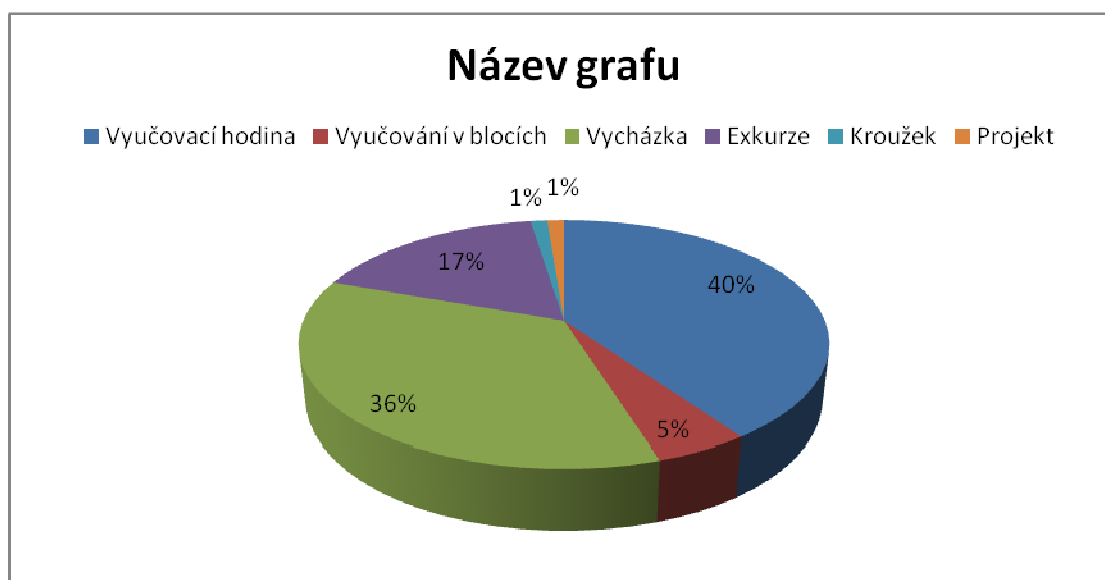
Graf č. 8

Z této uzavřené položky vyplývá, že nejvíce z dotázaných učitelů (42 %) se ve výuce věnuje tématům, souvisejícím s regionem, jedenkrát týdně. Velmi podobně dopadly zbylé možnosti – od 18 % do 20 %. Tato otázka dopadla lépe, než jsme očekávali, přestože se domníváme, že kulturní tradice, zvláště na Znojemsku, by si zasloužily více pozornosti. Proč je tedy stále tak nízká míra?

Položka č. 9 – Vyznačte organizační formy, které nejčastěji využíváte k probírání témat, vztahujících se k regionu.

Varianty	Počet	Počet v %
Vyučovací hodina	33	40
Vyučování v blocích	4	5
Vycházka	29	36
Exkurze	14	17
Kroužek	1	1
Projekt	1	1

Tabulka č. 11

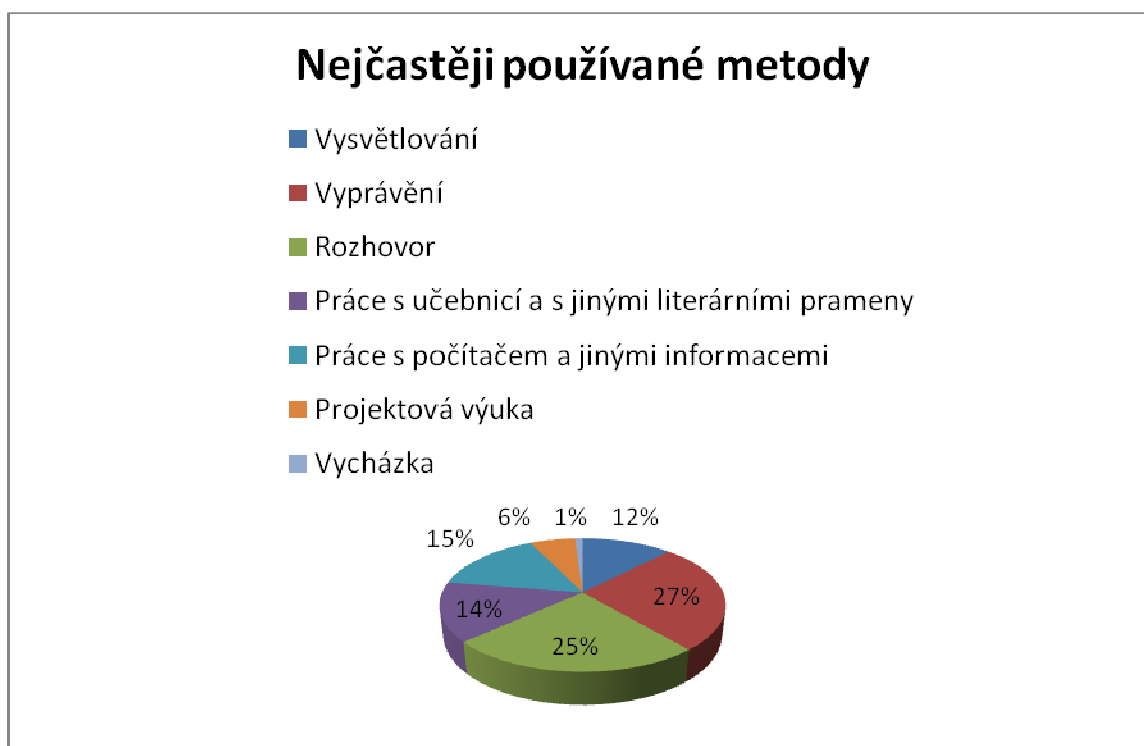
Graf č. 9

Tato položka byla polouzavřená. Učitelé měli možnost zvolit více variant i doplnit jiné organizační formy. Tato otázka dopadla podle očekávání, neboť dotázaní respondenti uvedli ze 40 % vyučovací hodinu, což je nejčastěji využívaná organizační forma. Druhou nejvyužívanější organizační formou se jeví vycházka, kterou zahrlo 36 % dotázaných. Ve volné odpovědi se objevil pouze kroužek a projekt.

Položka č. 10 – Které vyučovací metody nejčastěji využíváte při výuce k probírání témat, vztahujících se k regionu?

Varianty	Počet	Počet v %
Vysvětlování	12	12
Vyprávění	26	27
Rozhovor	24	25
Práce s učebnicí a s jinými literárními prameny	14	14
Práce s počítačem a jinými informacemi	15	15
Projektová výuka	6	6
Vycházka	1	1

Tabulka č. 12

Graf č. 10

Z výsledků položky č. 10 vyplývá, že dotázaní učitelé při výuce o regionu nejvíce využívají metody vyprávění (27 %) a rozhovoru (25 %), což jsou zpravidla nejčastěji využívané metody ve výuce vůbec.

Položka č. 11 – Často s dětmi hovořím o tradicích, které se dodržují v jejich okolí.

Varianty	Počet	Počet v %
Ano	24	60
Ne	16	40

Tabulka č. 13

Graf č. 11

Z grafu č. 11 vyplývá, že 60 % dotázaných učitelů hovoří s žáky o kulturních tradicích konajících se v jejich okolí často, 40 % uvedlo, že nikoliv. Tato otázka je ovšem zavádějící. Učitel, který uvedl, že s dětmi nemluví často o tradicích, se může regionu věnovat častěji, než učitel, který zvolil možnost ANO. Proč byla tedy tato otázka položena, co bylo účelem jejího zjištění?

**Položka č. 12 – Každoročně se s dětmi aktivně účastním některé kulturní tradice.
Pokud ano, napište její název.**

Varianty	Počet zatrhnutí	Počet zatrhnutí v %
Ano	10	25
Ne	30	75

Tabulka č. 14

Graf č. 12

Název tradice	Počet	Počet v %
Tříkrálová sbírka	1	6
Rozsvícení vánočního stromu	1	6
Zpěv koled	1	6
Vánoční akademie pro rodiče	1	6
Svatomartinské hody	1	6
Masopust	4	24
Karneval	2	12
Vystoupení folk. souboru		
Dyjavánek	2	12
Koncerty	1	6
Vánoce	1	6
Vinobraní	2	12

Tabulka č. 15

Z této položky je zřejmé, že zorganizovat pravidelnou účast třídy na kulturní tradici není jednoduché, protože jde o velmi časově a organizačně náročnou činnost. Tím více je třeba vyzdvihnout a ocenit úsilí, které někteří zapálení pedagogičtí pracovníci věnují ke zdárné realizaci těchto aktivit, mnohdy za cenu obětování osobního volna.

Položka č. 13 – V této otevřené položce mohli respondenti vyjádřit svůj názor na výuku témat, souvisejících s regionem, a na problémy nebo pozitivní zkušenosti, spojené s jejich realizací. Učitelé této možnosti příliš nevyužívali. Pro ilustraci uvádíme některé názory:

- *„Děti nejvíce baví práce s obrazovým materiálem. Když si přinesou své vlastní fotografie tradic a můžou o nich mluvit.“*
- *„Protože nepocházím z blízkého okolí ZŠ Želetice, je pro mě velmi těžké o těchto tradicích mluvit.“*
- *„Udržovat kulturní tradice mi přijde velmi důležité a děti to velmi baví.“*
- *„Jelikož nepocházím z blízkého okolí, jsou pro mě tradice velmi cizí.“*
- *„Je důležitá.“*
- *„V našem regionu málo zmapované a málo využívané.“*
- *„Pro děti je velmi vhodné a nápadité vědět o životě ve své vesnici, případně ve svém okolí, kde mají spolužáky, kamarády. Je dobré vědět, kde žijí i jejich prarodiče „*
- *„Bez problému.“*
- *„Výuka o regionu – hlavně ve vlastivědě, přírodovědě, prvouce. Na vycházky není moc času.“*
- *„Protože neučím prvouku ani vlastivědu, které jsou hlavními předměty výuky o regionu, nemám negativní ani pozitivní zkušenosti.“*
- *„Výuka o regionu – ve vyučování prvouka. V družině chodíme na procházky.“*
- *„Děti projevují zájem o regionální výuku, obohacuje a zpestřuje vyučování, posiluje u dětí regionální identitu.“*

4.8 Shrnutí výsledků a ověření hypotéz

Položka č. 1 – Místo působení

Tato položka pouze mapuje, které ZŠ se výzkumu zúčastnily (viz tab. a graf č. 1).

Položka č. 2 – Počet let pedagogické praxe

Zde jsme zjišťovali počet let pedagogické praxe. Tuto položku jsme do dotazníku zařadili proto, abychom mohli potvrdit či vyvrátit hypotézu týkající se využití regionálních tradic ve výuce v souvislosti s délkou pedagogické praxe učitele. Tato položka dopadla podle našeho očekávání, nejvíce respondentů uvedlo délku praxe mezi 11 a 20 lety. Prostředí vybraných základních škol jsme dobře znali, čerpali jsme informace od rodinných příslušníků i od žáků a díky veřejně dostupným informacím jsme dokázali odhadnout složení pedagogických sborů.

Položka č. 3 - Věk respondentů

Třetí položka, týkající se věku respondentů, nijak nesouvisí s žádnou námi stanovenou hypotézou, je pouze informativní. Větší míra angažovanosti se dá předpokládat u mladých začínajících učitelů, kterým ovšem chybí potřebné zkušenosti. U učitelů v produktivním věku s malými dětmi zase hrozí neochota účastnit se mimoškolních aktivit. Ideálními učiteli pro výuku o regionálních kulturních tradicích jsou lidé ve středním a starším věku, kteří mají dostatek zkušeností i volného času, který rádi věnují žákům.

Položka č. 4 – Pocházíte z venkova?

V této položce jsme zjišťovali původ – Pomocí této položky jsme chtěli zjistit, zda učitelé pocházející z venkova využívají ve výuce regionálních tradic více, než učitelé pocházející z města. Výsledek byl takový, jaký jsme očekávali, neboť vyšlo najevo, že učitelé pocházející z venkova se tradicím věnují více, než učitelé pocházející z města. Je logické, že učitelé pocházející z venkova mají lepší a osobnější zkušenosti s kulturními tradicemi, tudíž je i častěji zapojují do svých vyučovacích hodin.

Položka č. 5 – Znáte kulturní tradice, které se dodržují ve vašem regionu? Pokud ano, uveďte jejich název.

Tato položka byla opět informativní. Její výsledek byl pro nás ovšem velmi potěšující. Všichni dotázaní respondenti uvedli, že kulturní tradice ve svém regionu znají, což je pozitivní zjištění. Je důležité, aby učitelé znali kulturní tradice ve svém okolí. Mohou

tak dětem přiblížit jejich význam a pomoci jim získat ke kulturním tradicím kladný vztah.

Položka č. 6 – Účastnil(a) jste se někdy aktivně některé z kulturních tradic? Pokud ano, uveďte které.

Další položku lze také hodnotit uspokojivě, neboť 65 % respondentů uvedlo, že se aktivně účastní kulturních tradic na Znojemsku. Žádná překvapivá odpověď se zde neobjevila. Učitelé nejčastěji doplňovali tradice, které jsou na Znojemsku nejrozšířenější a nejhojněji navštěvované – masopust, posvícení a vinobraní.

Položka č. 7 – Bydlíte v blízkém okolí základní školy, v níž pracujete? Pokud ne, uveďte přibližnou vzdálenost (v km).

V této položce jsme zjišťovali vzdálenost bydliště respondentů od místa základní školy, kde vyučují. Tento údaj jsme potřebovali ke zjištění pravdivosti naší hypotézy, předpokládající častější výskyt tematiky regionálních tradic ve vyučování u učitelů, žijících v blízkém okolí svého pracoviště. Pojmeme „blízké okolí“ jsme měli na mysli vzdálenost do pěti kilometrů. Tři čtvrtiny našich respondentů uvedly, že do zaměstnání dojíždí z blízkého okolí. Toto zjištění odpovídá předpokladu, založeném na znalosti lidské přirozenosti. Většina lidí usiluje o nalezení zaměstnání v co nejbližším okolí svého domova. Pro práci ve školství, podmíněnou úzkými sociálními kontakty zejména se zákonnými zástupci žáků na 1. stupni ZŠ, je takové umístění velmi výhodné. Další výhoda pak vyplývá ze souvislosti s bezprostřední blízkostí kulturních tradic regionu a možností jejich lepšího poznání.

Položka č. 8 – Jak často se přibližně věnujete tématům, vztahujícím se k regionu, ve vyučování?

Zde jsme zjišťovali, jak často se učitelé regionálním tradicím ve vyučování věnují. Většina zvolila možnost *jedenkrát týdně*, což by mělo být podle nás dostačující. 20 % dotázaných dokonce zadrželo možnost *více než jedenkrát týdně*. Tuto možnost zadržovali především učitelé z vesnických škol, kde se akcí, oživujících kulturní tradice, koná více. Místní děti k nim tak mají lepší přístup a možnost se jich aktivně účastnit.

Položka č. 9 – Vyznačte organizační formy, které nejčastěji využíváte k probírání témat, vztahujících se k regionu.

U této položky respondenti vyznačili organizační formy, které nejčastěji využívají při výuce o regionálních tradicích. Mohli označit i více možností. Podle očekávání vybírali

z předložených forem nejčastěji vyučovací hodinu, poté vycházku a následně exkurzi. Učitelé měli možnost doplnit ještě i jiné formy, které se neobjevily v předložených variantách. Jinými formami byly zastoupeny pouze *kroužek* a *projekt*. Ani zde nedošlo k velkému překvapení. Vyučovací hodina je nejčastější organizační formou, kterou učitelé využívají. Vycházka a exkurze jsou nejvýhodnější organizační formy, které dětem umožňují prožít autenticky vybranou kulturní tradici nebo nahlédnout do zákulisí příprav na některou z těchto akcí.

Položka č. 10 – Které vyučovací metody nejčastěji využíváte při výuce k probírání témat, vztahujících se k regionu?

Tato položka nám dokázala, že učitelé při výuce regionálních tradic využívají nejvíce metodu *vyprávění* a *rozhovoru*. Poměrně často se v dotaznících objevila i možnost *práce s učebnicí a jinými literárními prameny* a *práce s počítačem a jinými informacemi*. Pokud umí učitel děti svým přednesem zaujmout, má s kulturními tradicemi zkušenosti a zná jejich podstatu, jsou metody vyprávění a rozhovoru pro toto téma velmi vhodné. Práce s literaturou a internetem jsou taktéž velmi efektivní z toho důvodu, že děti si samy mohou najít informace o tom, co je zajímavé, a to v míře v podstatě neomezené. Navíc, pokud jde o počítač, jakákoliv práce s ním je pro děti vždy velmi atraktivní.

Položka č. 11 – Často s dětmi hovořím o tradicích, které se dodržují v jejich okolí. V této položce nás zajímalo, zda učitelé hovoří s žáky o regionálních tradicích často, či nikoliv. 60 % respondentů zahrlo pozitivní odpověď, zbytek uvedl, že s dětmi mluví o regionálních tradicích méně. Jak je již však zmíněno výše, učitelé uvádějící časté hovory s žáky na toto téma mohou o nich mluvit méně, než učitelé uvádějící opak. Nebudeme – li však na toto zpochybňující hledisko brát přílišný zřetel, dopadla tato položka spíše negativně. Časté rozhovory o kulturních tradicích u dětí navozují pocit jejich důležitosti, zejména jsou li žáci učitelem a sami mezi sebou respektováni jako partneři v rozhovoru, kteří mohou sdílet vlastní zážitky. Tímto způsobem zvyšujeme zájem dětí o kulturní tradice nenásilně a zábavně, a navíc spolu s tím rozvíjíme i jejich sociální a komunikační dovednosti.

Položka č. 12 – Každoročně se s dětmi aktivně účastním některé kulturní tradice. Pokud ano, napište její název.

U této položky respondenti uváděli, zda se pravidelně a aktivně účastní některé

z kulturních tradic ve svém regionu. Výsledek byl, podle našeho očekávání, spíše negativní. Účast na kulturní tradici s dětmi je velmi časově a organizačně náročná činnost. Asi i proto pouze 25 % učitelů potvrdilo pravidelnou účast s dětmi na kulturní tradici. K nejčastěji uváděným patřil *masopust, karneval, vinobraní a vystoupení folklórního souboru Dyjavánek*.

Hypotéza 1: *Učitelé, kteří pochází z venkova a účastní se tradic ve svém regionu, je ve výuce využívají více než učitelé, kteří pochází z města a tradic se neúčastní.*

Tato hypotéza se potvrdila. Podle našeho výzkumu skutečně učitelé, pocházející z venkova a účastníci se tradic, se kulturním tradicím ve výuce věnují více, než učitelé, kteří pochází z města a tradic se neúčastní.

Hypotéza 2: *Učitelé, kteří žijí v blízkém okolí svého pracoviště, se regionálním tradicím věnují častěji než učitelé, kteří do školy dojíždí z větší vzdálenosti.*

Tato hypotéza se taktéž potvrdila. Náš výzkum prokázal, že učitelé žijící v blízkém okolí svého pracoviště se kulturním tradicím ve výuce věnují častěji, než učitelé dojíždějící z větší vzdálenosti. Je pochopitelné, že dojíždějící učitelé tolik neznají a tudíž „neprožívají“ zvyky, konající se v regionu ZŠ, kde pracují.

Hypotéza 3: *V městských školách se učitelé kulturním tradicím věnují méně než učitelé na školách vesnických.*

Tato hypotéza se nepotvrdila. Podle našeho výzkumu se učitelé na vesnických školách věnují kulturním tradicím o něco méně než učitelé na školách městských. Nepotvrzení této hypotézy pro nás bylo překvapením, neboť jsme předpokládali, že na vesnických školách budou mít děti i učitelé ke kulturním tradicím lepší přístup, a tudíž i větší zájem o ně.

Hypotéza 4: *Učitelé, kteří mají pedagogickou praxi delší než 5 let, využívají kulturní tradice více než učitelé, kteří mají pedagogickou praxi kratší.*

Poslední námi stanovená hypotéza se potvrdila. Náš výzkum prokázal, že učitelé s pedagogickou praxí delší než 5 let se kulturním tradicím ve vyučování věnují více než učitelé s pedagogickou praxí kratší.

4.9 Celkové shrnutí výzkumu

Hlavním cílem našeho výzkumu bylo zjistit, v jaké míře jsou regionální kulturní tradice zastoupeny v náplni vyučování na prvním stupni základních škol na Znojemsku. Zároveň jsme zjišťovali, jaké je povědomí učitelů o těchto tradicích v různých školách ve vybraném regionu. Ke splnění cíle jsme použili metodu nestandardizovaného dotazníku, který jsme sami zkonstruovali. Zjistili jsme, že učitelé mají relativně dostatečné znalosti o kulturních tradicích v jejich regionu, výuce kulturních tradic ve vyučování se ovšem, podle našeho výzkumu, nevěnují tolik, jak jsme předpokládali.

K dílčím cílům patřilo srovnání městských a vesnických škol ve výuce o regionu a využití jeho kulturních tradic. Zde jsme překvapivě zjistili, že v městských školách se kulturním tradicím věnují o něco více než na školách vesnických. Dalším dílčím cílem bylo zjistit, které metody a organizační formy učitelé nejčastěji využívají k výuce o kulturních tradicích. Zjistili jsme, že nejčastější využívanou metodou je rozhovor a nejčastější organizační formou vyučovací hodina. Učitelé dávají přednost rozhovoru a vyprávění určitě z důvodu pohodlnosti, učitel má ve třídě klid, lépe udrží kázeň. Ovšem tyto metody mohou být i kontraproduktivní z důvodu monitoringu žáků, nedostatku jejich samostatné práce a z hlediska pracné přípravy a hodnocení. U kroužků, které se většinou konají pouze odpoledne, je problém ten, že kolidují s osobním volnem učitele, nehledě na jejich nízké finanční ohodnocení.

Dalším dílčím cílem bylo zjistit, jak často se učitelé výuce o kulturních tradicích věnují. Vyšlo nám, že učitelé si pro kulturní tradice vyhražují nejčastěji jednu hodinu týdně, což je podle nás dostačující. Je nutno vzít v úvahu efektivitu jednotlivých forem – několik hodin vyprávění v měsíci může být kompenzováno osobní návštěvou kulturní akce. Kulturní tradice regionu se dají i dobře využít v rámci mezipředmětových vztahů. V hudební a výtvarné výchově můžeme využít princip výroby a produkce, v českém jazyce se hodí dramatická výchova – děti si mohou tradici „zahrát a zažít“ ve třídě a v matematice můžeme využít hlavně praktických činností, např. tvorbu geometrických útvarů pro ornamentální tvorbu dekorací nebo vymýšlení jednoduchého finančního plánu pro určitou akci

Posledním dílčím cílem bylo zjistit názory učitelů na výuku o kulturních regionálních tradicích. Vybrané výpovědi učitelů jsme uvedli již na str. 49.

5 Kulturní tradice regionu a jejich zařazení do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání

V této kapitole se budeme zabývat zařazením kulturních tradic regionu do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV). Seznámíme se s vzdělávacími oblastmi a jejich tematickými okruhy a očekávanými výstupy, které přímo souvisí s naším tématem.

RVP ZV vyšel v platnost 1. 9. 2007 a vyučují podle něj všechny základní školy v České republice. RVP ZV obsahuje klíčové kompetence, očekávané výstupy, dlouhodobé cíle, vzdělávací oblasti a jejich tematické okruhy. RVP ZV poskytuje učitelé určitou svobodu ve výuce o kulturních tradicích, žáci však musí splnit očekávané výstupy na konci 1. období (3. třída) a na konci 2. období (5. třída).

Kvůli velké obsáhlosti RVP ZV uvedeme pouze vzdělávací oblasti, které se vztahují k praktické části naší diplomové práce.

- **Jazyk a jazyková komunikace**
- **Matematika a její aplikace**
- **Člověk a jeho svět**

5.1 Vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace

Jazyková výchova

Očekávané výstupy – 2. období

- Porovnává významy slov, zvláště slova stejného nebo podobného významu a slova vícevýznamová
- Určuje slovní druhy plnovýznamových slov a využívá je v gramaticky správných tvarech ve svém mluveném projevu
- Vyhledává základní skladební dvojici a v neúplné základní skladební dvojici označuje základ věty

Literární výchova

Očekávané výstupy – 2. období

- Pracuje tvořivě s literárním textem podle pokynů učitele a podle svých schopností

5.2 Vzdělávací oblast Matematika a její aplikace

Nestandardní aplikační úlohy a problémy

Očekávané výstupy – 2. období

- Řeší jednoduché praktické slovní úlohy a problémy, jejichž řešení je do značné míry nezávislé na obvyklých postupech a algoritmech školské matematiky

Číslo a početní operace

Očekávané výstupy – 1. období

- Provádí z paměti jednoduché početní operace s přirozenými čísly

Číslo a proměnná

Očekávané výstupy – 2. období

- Formuluje a řeší reálnou situaci pomocí rovnic a jejich soustav

5.3 Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět

Místo kde žijeme

Očekávané výstupy – 2. období

- Určí a vysvětlí polohu svého bydliště nebo pobytu vzhledem ke krajině a státu
- Vyhledá typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického
- Vyznačí v jednoduchém plánu místo svého bydliště a školy, cestu na určené místo a rozliší možná nebezpečí v nejbližším okolí

Lidé a čas

Očekávané výstupy – 2. období

- Rozeznává současné a minulé a orientuje se v hlavních reáliích minulosti a současnosti naší vlasti s využitím regionálních specifik

6 Praktická část

Jelikož jsme z našeho výzkumu zjistili, že někteří učitelé mají problém se zařazením kulturních tradic regionu do výuky, rozhodli jsme se do naší práce zařadit praktickou část, ve které jsme vyhotovili několik pracovních listů s regionální tematikou, které by učitelům mohly pomoci, nebo posloužit jako zdroj inspirace. Každý pracovní list je doplněn metodickou poznámkou, vypracovanou dle RVP ZV.

Většinu pracovních listů jsem měl možnost vyzkoušet během mé souvislé pedagogické praxe a dočkal jsem se od dětí pozitivních ohlasů. Nejvíce se dětem na těchto pracovních listech líbilo netradiční zadání úkolů a jejich obsah.

6.1 Pracovní list č. 1 – Masopust - Porozumění textu

Masopust je doba mezi dvěma postními obdobími Vánoc a Velikonoc. Jeho začátek se datuje na 7. leden. Trvání masopustního období je různé. Končí vždy masopustním úterkem před Popeleční středou, která pevně stanovené datum nemá a odvíjí se od data Velikonoc. O masopustním úterý začíná 40 denní půst. Masopust je čas radosti a veselí. Výjimečně neplatily obecné zásady chování, lidé se bavili, taškařili se, pojídalo se maso a domácí koblihy, zpívalo se a tančilo.

S tímto veselým časem souvisely i různé akce, které před, ani po tomto období nepřicházely v úvahu. Konaly se zábavy, plesy, veselky a svatby, které se slavily někdy i celý týden. O masopustním úterý se konala poslední masopustní veselka, která toto období hodokvasu uzavřela. Zakončení tohoto období se nazývalo a dodnes někde nazývá různě – ostatky, fašank, končiny nebo přímo masopust. Ty jsou spojené s různými scénkami, taneční zábavou a obchůzkou masek.

Správně odpověz na otázky:

Kdy začíná masopust?

Kterým dnem začíná 40 denní půst?

Popiš, jak probíhaly masopustní oslavy.

Které akce, či obřady se v době masopustu konaly?

Jak lidé nazývají konec tohoto období?

Metodické poznámky k pracovnímu listu č. 1 dle RVP ZV	
Název pracovního listu	Masopust – porozumění textu
Vzdělávací oblast	Jazyk a jazyková komunikace
Tematický okruh	Literární výchova
Cílové zaměření pracovního listu	<ul style="list-style-type: none"> • Pracuje tvořivě s literárním textem podle pokynů učitele a podle svých schopností
<p>Komentář k pracovnímu listu: Pracovní list dětem připomene tradici masopustu. Žáci mají za úkol si daný text přečíst a odpovídat na otázky, které se k textu vztahují a nutí tak žáky přemýšlet nad obsahem článku. Tento pracovní list je vhodný pro děti 4. a 5. ročníku.</p>	

6.2 Pracovní list č. 2 – Žerotická studna - Práce s textem

Na žerotickém hradě bývalo zvykem, že každý kdo ho navštívil, hodil do studny na nádvoří peněz. Věřilo se, že to přináší štěstí. A tak tam házeli mince všichni. Bohatí šlechticové tolary nebo groše, zemané a měšťané stříbrné dvacetníky a ti docela chudí, pokud se tam vůbec dostali, hodili do studny alespoň grešli, neboť touha po štěstí byla u všech nemalá.

V době pana Beneše z Vajtmile sloužil na hradě jeden čeledín nedobré povahy, do očí se stavěl jako bůhvíjaký poctivec a pracant, ale ve skutečnosti nemyslel na nic jiného, než jak by ze studny získal ty peníze, co tam podle něho tak zbůhdarma ležely. Jedné tmavé noci, když všichni už spali, spustil do studny dlouhý žebřík, slezl dolů s velkou naběračkou, kterou vzal tajně v kuchyni, a ty stříbrňáky a měďáky lovil ze dna a cpal je do měšce zavěšeného na krku. 'Když měl dost, stoupal těžkým krokem vzhůru. To ovšem nemohl tušit, že se jedna děvečka probudila a zatoužila po doušku studené pramenité vody. A tak se stalo, že čeledín lezl po žebříku ze studny, a zároveň se ta děvečka blížila temným nádvořím k němu, a ani on, ani ona o sobě neměli potuchy. Oba měli dost nahnáno. Čeledín se bál, aby ho při té jeho neblahé činnosti někdo náhodou nespatriil, a děvečce tlouklo srdce až v hrdle, protože zrovna dnes večer vyslechla v čeledníku všelijaké hrůzostrašné pověsti o strašidlech a o bílé paní, která se prý na hradě zjevuje. Oběma se třásla kolena a moc si přáli, aby to už konečně měli za sebou. A že se pro ten strach pohybovali velice potichu, spatřili se až v poslední chvíli. Co spatřili! Srazili se čely, až jim před očima zajiskřilo, a pak se teprve uviděli. Čeledín hrůzou řval jako tur a málem se pustil a děvečka, strachem přimražená na místě, ječela, jako by ji na nože brali. V oknech se objevila světla a za chvíli bylo nádvoří plné lidí s lucernami a pochodněmi.

„Co se to tady děje?“ ozval se mohutný hlas pana Beneše. Nikdo mu nedokázal odpovědět, jen děvečka s vytřeštěnýma očima ukazovala třesoucí se rukou ke studni: „Tam, tam vylezl vodník. Praštil mě do hlavy!“

Všichni bezděky o několik kroků ustoupili, ale pan Beneš na vodníky a podobnou havěť nevěřil. Vytrhl nejbližšímu sloužícímu lucernu a nahnul se přes roubení. Chvíli zíral nevěřícně do hlubiny a pak se hlasitě rozesmál. Na žebříku se třásl ustrašený čeledín s velkým měšcem na krku.

„Tak polez, holomku, a řekni mi bez prodlení, cos tam pohledával!“

„Já, já...žízeň...dostal...jsem,“ blekotal slouha a vylezl. Zmáchaný byl opravdu jako hastrman, chvěl se jako osika a v pravici držel velkou naběračku. Na krku mu visel veliký vak, z něhož kapala voda.

„Tak žízeň říkáš? A na copak?“ prohýbal se pán smíchy a jedinou ránou svého meče ten měšec rozřal. Na dlažbu se vysypal zvonivý poklad. „Spočítat – rozdat!“ zavelel pan Beneš. „A ty,“ obrátil se k vyděšenému čeledínovi, „děkuj Bohu, že tvůj čin ponechám bez trestu. Už dlouho jsem se tak nezasmál.“

Od toho času už žádná návštěva nesměla do studny házet peníze. A ten sluha se prý dočista polepšil. Aspoň pověst to praví...

Úkoly k textu:

1) Vyhledej v prvním odstavci 7 sloves a urči u nich osobu, číslo, čas a způsob.

2) Urči v souvětí základní skladební dvojice a u každého slova vyznač číslem slovní druh.

A že se pro ten strach pohybovali velice potichu, spatřili se až v poslední chvíli.

3) Vysvětli význam slov.

Čeledín -

Měšec -

Holomek -

4) Znáš přísloví, které by se hodilo k této pověsti?

Metodické poznámky k pracovnímu listu č. 2 dle RVP ZV	
Název pracovního listu	Žerotická studna – práce s textem
Vzdělávací oblast	Jazyk a jazyková komunikace
Tematický okruh	Jazyková výchova
Cílové zaměření pracovního listu	<ul style="list-style-type: none"> • Porovnává významy slov, zvláště slova stejného nebo podobného významu a slova vícevýznamová • Určuje slovní druhy plnovýznamových slov a využívá je v gramaticky správných tvarech ve svém mluveném projevu • Vyhledává základní skladební dvojici a v neúplné základní skladební dvojici označuje základ věty
<p>Komentář k pracovnímu listu: Text v tomto pracovním listu je známá pověst z žerotického hradu a proto je vhodný pro žáky žijící v okolí Žerotic. Tento list jsem měl možnost vyzkoušet v praxi a předcházela mu návštěva tohoto objektu. Děti práce velmi bavila. Tento pracovní list je vhodný pro děti 4. a 5. ročníku.</p>	

6.3 Pracovní list č. 3 – Vinobraní - Popis obrázku

1) Stručně popiš, co je na obrázku.

2) Z které události - tradice na Znojemsku je tento obrázek pořízen?

3) Navštívil jsi někdy tuto událost? Co se ti na ní nejvíce líbí?

¹³ Znojemské vinobraní [online]. [cit. 16.4.2014]. Dostupný na WWW: <http://old.czechtourism.cz/kudy-z-nudy/projekt-kudy-z-nudy/zajimavosti-kudy-z-nudy-aktuality/zajimavosti-z-portalu-kudy-z-nudy-pro-36-tyden-2010.html>

Metodické poznámky k pracovnímu listu č. 3 dle RVP ZV	
Název pracovního listu	Vinobraní – popis obrázku
Vzdělávací oblast	Člověk a jeho svět
Tematický okruh	Místo kde žijeme
Cílové zaměření pracovního listu	<ul style="list-style-type: none"> • Vyhledá typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického
Komentář k pracovnímu listu: Tento pracovní list se týká největší kulturní akce na Znojemsku – vinobraní. Bylo by vhodné jej zařadit do výuky těsně před nebo po konání této kulturní akce. Tento pracovní list je vhodný pro děti ve 4. ročníku.	

6.4 Pracovní list č. 4 – Kulturní tradice

Spoj obrázky se správnou tradicí.

Pálení čarodějnic

Masopust

Tři králové

Vynášení smrtky

Posvícení

Velikonoce

¹⁴ Vynášení smrtky [online]. [cit. 20.4.2014]. Dostupný na WWW: http://hodoninsky.denik.cz/zpravy_region/vikend-na-hodoninsku-kraslice-smrtka-i-zne-pro-zahradkare-20140404.html

¹⁵ Masopust [online]. [cit. 20.4.2014]. Dostupný na WWW: <http://zena-in.cz/clanek/masopust-je-svatkem-jidla>

¹⁶ Pálení čarodějnic [online]. [cit. 20.4.2014]. Dostupný na WWW: http://www.tyden.cz/rubriky/relax/cestovani/brusle-dravci-i-lode-kam-na-netradicni-paleni-carodejnic_268617.html

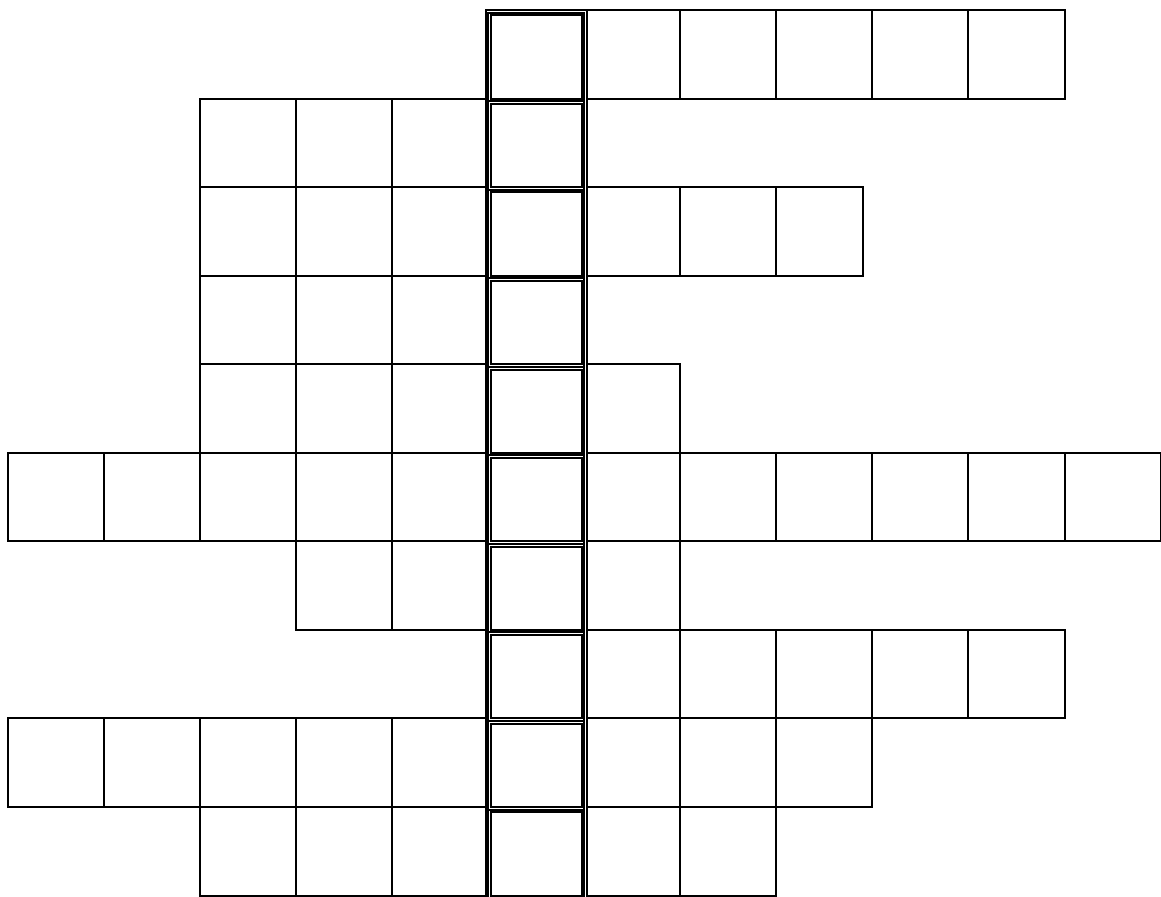
¹⁷ Velikonoce [online]. [cit. 20.4.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.st-08-09.unas.cz/>

¹⁸ Tři králové [online]. [cit. 20.4.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.obec-lhotka.eu/obec-lhotka-tri-kralove/>

¹⁹ Posvícení [online]. [cit. 20.4.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.sitborice.cz/obci/tradice/svatovaclavske-hody/>

Metodické poznámky k pracovnímu listu č. 4 dle RVP ZV	
Název pracovního listu	Kulturní tradice
Vzdělávací oblast	Člověk a jeho svět
Tematický okruh	Lidé a čas
Cílové zaměření pracovního listu	<ul style="list-style-type: none"> • Srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifik.
<p>Komentář k pracovnímu listu: V tomto pracovním listu mají žáci za úkol poznat a správně pojmenovat kulturní tradici. Bylo by vhodné jej zařadit do výuky v období některé z těchto tradic s tím, že si žáci připomenou i další. Tento pracovní list je vhodný pro děti ve 3. ročníku.</p>	

6.5 Pracovní list č. 5 - Křížovka

1. Největší přehrada v okrese Znojmo.

2. Řeka protékající Znojmem.

3. Každý rok 6. ledna chodí dům od domu a zpívají písničku Tři ...

4. Které zvíře mají v názvu znojemští hokejisté? (v množném čísle)

5. Městská část Znojma, ve které stojí klášter.

6. Kraj, ve kterém leží město Znojmo.

7. Největší město Jihomoravského kraje.

8. Zemědělská plodina, typická pro Znojemsko.

9. Jak se jinak nazývají hody?

10. Období čtyř týdnů před Štědrým dnem.

Metodické poznámky k pracovnímu listu č. 5 dle RVP ZV	
Název pracovního listu	Křížovka
Vzdělávací oblast	Člověk a jeho svět
Tematický okruh	Místo kde žijeme
Cílové zaměření pracovního listu	<ul style="list-style-type: none"> • Určí a vysvětlí polohu svého bydliště nebo pobytu vzhledem ke krajině a státu • Vyhledá typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického
<p>Komentář k pracovnímu listu: V tomto pracovním listu si žáci zábavnou formou zopakují základní poznatky o svém okolí a o kulturních tradicích. Tento list jsem použil na praxi v 5. třídě a děti s ním neměly žádný problém. Tento list je vhodný pro žáky 5. ročníku.</p>	

6.6 Pracovní list č. 6 – Test

Zakroužkuj správnou odpověď.

1) Komu je zasvěcena znojemská rotunda?

- a) Svaté Barboře
- b) Svaté Kateřině
- c) Svatému Jiří
- d) Svatému Václavu

2) Která je typická zemědělská plodina pro region Znojemsko?

- a) cuketa
- b) okurek
- c) rajčata
- d) brambory

3) Kolik má město Znojmo obyvatel?

- a) 150 000
- b) 10 000
- c) 96 000
- d) 34 000

4) Která řeka protéká Znojmem?

- a) Morava
- b) Svratka
- c) Dyje
- d) Jevišovka

- 5) Jak se jmenuje tým znojemských hokejistů?
- a) Znojemští tygři
 - b) Znojemští lvi
 - c) Znojemští vlci
 - d) Znojemští orli
- 6) Jak se jmenuje krajské město Jihomoravského kraje?
- a) Znojmo
 - b) Břeclav
 - c) Jihlava
 - d) Brno
- 7) Jak se nazývá tradice, kterou si připomínáme 30. dubna?
- a) Velikonoce
 - b) Masopust
 - c) Pálení čarodějnic
 - d) Posvícení
- 8) Které zvíře je vyobrazeno na znaku města Znojma?
- a) Orel
 - b) Sokol
 - c) Vlaštovka
 - d) Kos
- 9) Kterou událost si připomínáme na Vánoce?
- a) Zmrtvýchvstání Ježíše Krista
 - b) Ukřižování Ježíše Krista

c) Narození Ježíše Krista

d) První svaté přijímání

10) Kdo slaví svátek 6. ledna?

a) Karel

b) Tři králové

c) Martin

d) Ignác

11) Jak dlouho trvá postní období před Velikonocemi?

a) Čtyřicet dní

b) Týden

c) Jeden den

d) Jednu hodinu

12) Jak se nazývá pátek před Velikonočním pondělím, jeden z nejvýznamnějších křesťanských svátků v roce?

a) Velký pátek

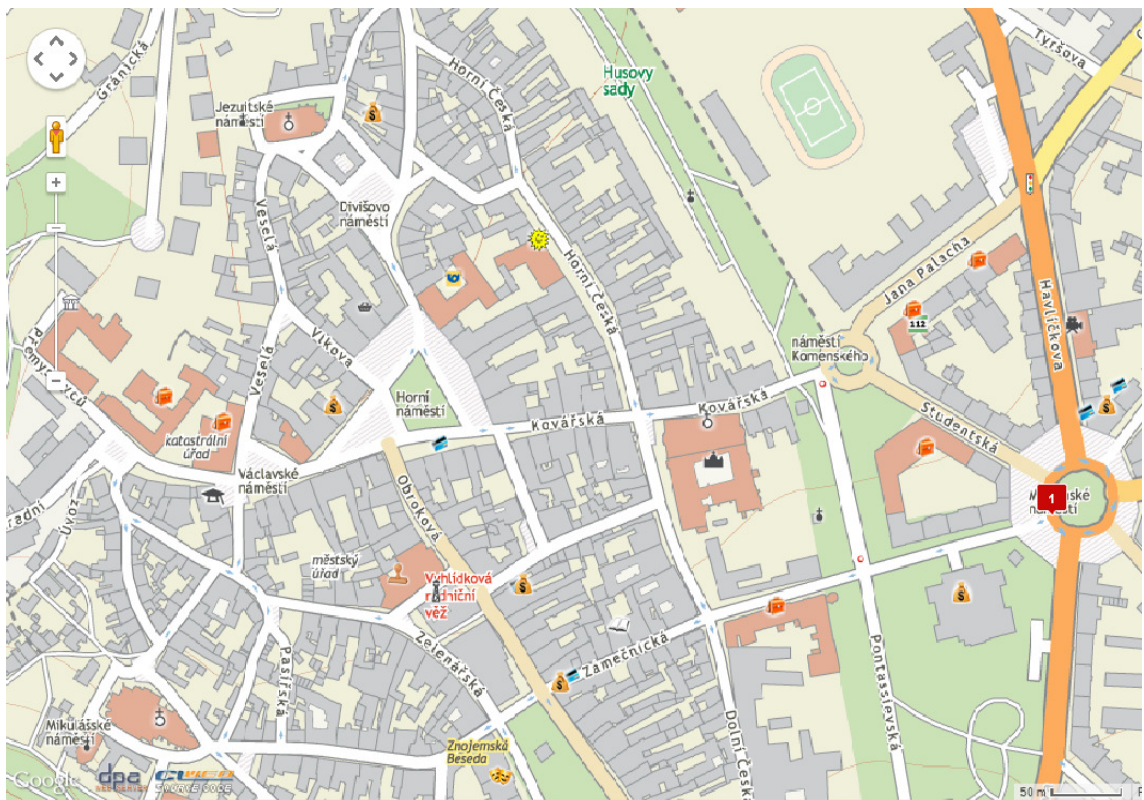
b) Malý pátek

c) Bílý pátek

d) Zelený pátek

Metodické poznámky k pracovnímu listu č. 6 dle RVP ZV	
Název pracovního listu	Test – Znojmo a tradice
Vzdělávací oblast	Člověk a jeho svět
Tematický okruh	Místo, kde žijeme Lidé a čas
Cílové zaměření pracovního listu	<ul style="list-style-type: none"> • Určí a vysvětlí polohu svého bydliště nebo pobytu vzhledem ke krajině a státu • Vyhledá typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického
Komentář k pracovnímu listu: Tento list je vhodné využít jako shrnutí učiva o regionu a jeho tradicích. Tento pracovní list je vhodný pro žáky 5. ročníku.	

6.7 Pracovní list č. 7 – Plán města Znojma

20

V plánu vyznač tužkou a pak popiš slovy cestu z Tyršovi ulice na Mikulášské náměstí.

²⁰ Plán městské části Znojma [online]. [cit. 20.4.2014]. Dostupný na WWW: <http://go.mapa.cz/?search=znojmo>

Metodické poznámky k pracovnímu listu č. 7 dle RVP ZV	
Název pracovního listu	Plán města Znojma
Vzdělávací oblast	Člověk a jeho svět
Tematický okruh	Místo, kde žijeme
Cílové zaměření pracovního listu	<ul style="list-style-type: none"> • Vyznačí v jednoduchém plánu místo svého bydliště a školy, cestu na určené místo a rozliší možná nebezpečí v nejbližším okolí
<p>Komentář k pracovnímu listu: V tomto listu mají děti za úkol vyznačit a popsat jakoukoliv cestu z místa A do místa B. List se dá využít i ke hře na průvodce, kdy by každý popisoval svoji trasu a přitom upozornil na důležité objekty na trase. Tento pracovní list je vhodný pro žáky 3. a 4. ročníku.</p>	

6.8 Pracovní list č. 8 – Slovní úlohy - Znojmo

1) Masarykovo náměstí ve Znojmě má tvar čtverce. Jedna strana náměstí měří 459 m. Vypočítej obsah a obvod náměstí.

Zápis: _____ Výpočet: _____

Odpověď: _____

2) Po ulici Horní česká ve Znojmě prošlo za den 5666 nohou. Vypočítej, kolik zde bylo lidí, víme – li, že po ulici prošlo i 200 psů.

Zápis: _____ Výpočet: _____

Odpověď: _____

3) Fotbalový stadion ve Znojmě má kapacitu 2035 diváků. Hokejový má kapacitu o 1687 diváků větší. Kolik lidí může přijít ve Znojmě na hokej? Kolik lidí může přijít na oba stadiony najednou, předpokládáme – li, že bude vyprodáno?

Zápis: _____ Výpočet: _____

Odpověď: _____

Metodické poznámky k pracovnímu listu č. 8 dle RVP ZV	
Název pracovního listu	Slovní úlohy
Vzdělávací oblast	Matematika a její aplikace
Tematický okruh	Nestandardní aplikační úlohy a problémy
Cílové zaměření pracovního listu	<ul style="list-style-type: none"> • Řeší jednoduché praktické slovní úlohy a problémy, jejichž řešení je do značné míry nezávislé na obvyklých postupech a algoritmech školské matematiky
<p>Komentář k pracovnímu listu: V tomto pracovním listu žáci řeší slovní úlohy. Tento list jsem vyzkoušel v praxi a děti velmi zaujal tím, že místa uvedená v úlohách dobře znali. Tento pracovní list je vhodný pro žáky 5. ročníku.</p>	

6.9 Pracovní list č. 9 - Tajenka

Ä	B	C	D	E	F	G	H	CH	I	J	K	L	M
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27

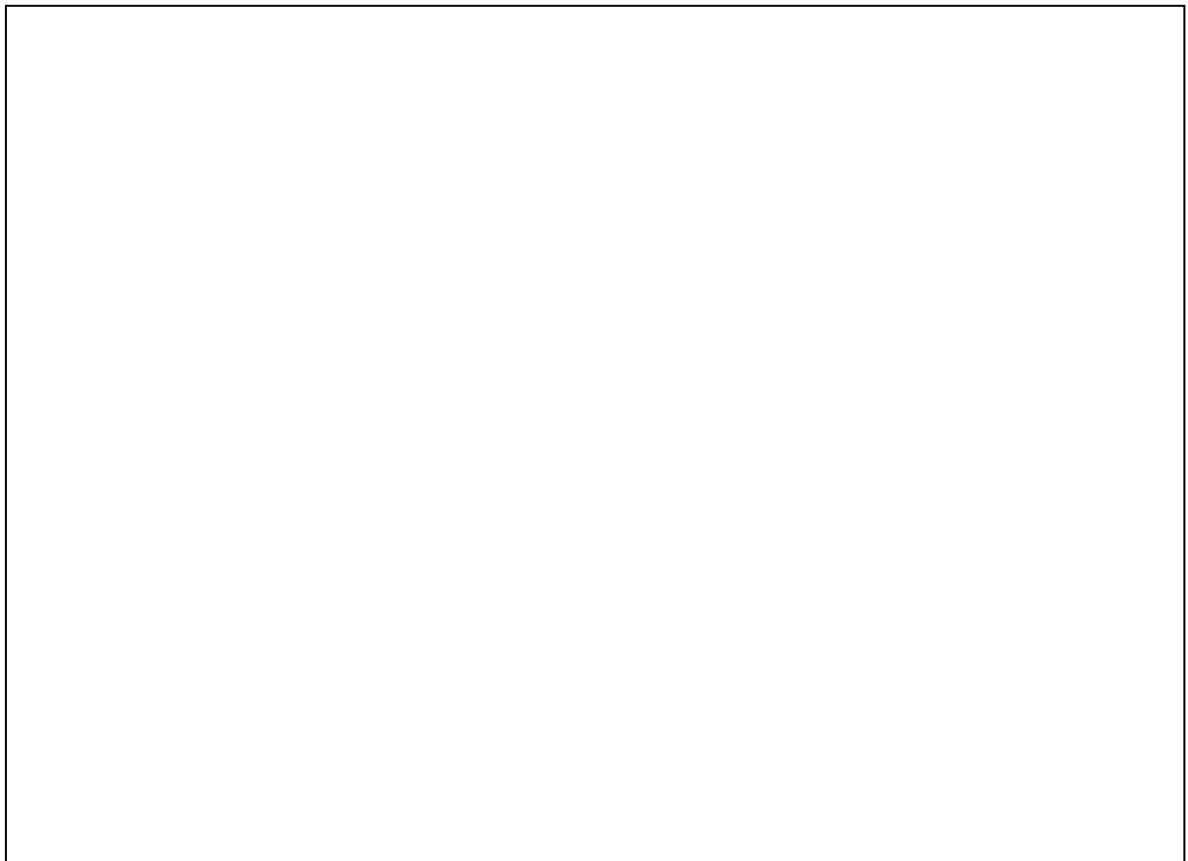
1) Vypočítej příklady a pomocí tabulky vylušti tajenku.

$29 - 7 = \underline{\quad}$ $9 - 8 = \underline{\quad}$ $11 + 5 = \underline{\quad}$ $14 + 5 = \underline{\quad}$

$27 - 6 = \underline{\quad}$ $7 - 3 = \underline{\quad}$ $13 + 2 = \underline{\quad}$

Tajenka: _____

2) Nakresli tajenku.

Metodické poznámky k pracovnímu listu č. 9 dle RVP ZV	
Název pracovního listu	Tajenka
Vzdělávací oblast	Matematika a její aplikace
Tematický okruh	Číslo a početní operace
Cílové zaměření pracovního listu	<ul style="list-style-type: none"> • Provádí z paměti jednoduché početní operace s přirozenými čísly
<p>Komentář k pracovnímu listu: Tento list jsem taktéž použil v praxi a setkal jsem se vesměs jen s pozitivními ohlasy. Pro žáky bylo atraktivní rozšifrování tajenky pomocí tabulek. Tento pracovní list je vhodný pro žáky 1. ročníku.</p>	

6.10 Pracovní list č. 10 – Rovnice

1) Vyřeš rovnice a vylušti tajenku.

$$63 + \mathbf{M} = 97$$

$$94 - \mathbf{O} = 9$$

$$36 + \mathbf{Z} = 41$$

$$45 - \mathbf{O} = 24$$

$$\mathbf{M} =$$

$$\mathbf{O} =$$

$$\mathbf{Z} =$$

$$\mathbf{O} =$$

$$38 + \mathbf{N} = 52$$

$$58 - \mathbf{J} = 29$$

$$\mathbf{N} =$$

$$\mathbf{J} =$$

Tajenka: _____

2) Nakresli a napiš vše, co víš o tajence.

Metodické poznámky k pracovnímu listu č. 10 dle RVP ZV	
Název pracovního listu	Rovnice
Vzdělávací oblast	Matematika a její aplikace
Tematický okruh	Číslo a proměnná
Cílové zaměření pracovního listu	Formuluje a řeší reálnou situaci pomocí rovnic a jejich soustav
<p>Komentář k pracovnímu listu: Zde mají žáci za úkol vyřešit rovnice přiměřené jejich věku a potom vyřešit tajenku pomocí vzestupného seřazení proměnných. Dalším úkolem je metodou brainstormingu napsat a nakreslit vše, co je v souvislosti s tajenkou napadne. Tento pracovní list je vhodný pro žáky 4. ročníku.</p>	

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo seznámení se znojemským regionem, s obcí Žerotice a její lidovou kulturou a prozkoumání úrovně znalostí kulturních tradic regionu u učitelů na 1. stupni ZŠ na Znojemsku.

V první kapitole jsme se zabývali celkovou charakteristikou regionu Znojemsko, čímž jsem se i já, dlouholetý obyvatel tohoto regionu, dověděl plno nových informací.

V dalších kapitolách jsme se věnovali obci Žerotice, kde jsem strávil většinu svého života. Zaměřili jsme se jak na historii obce, její nejvýznamnější památky a na její lidovou kulturu.

V empirické části jsme šetřili úroveň znalostí kulturních tradic regionu u učitelů, kolik času jim ve výuce věnují a jaké formy a metody využívají.

Na základě výsledků empirické části jsme do naší práce zařadili praktickou část, kde jsme vyhotovili pracovní listy s regionální tematikou. Věříme, že náš materiál bude využit, nebo poslouží alespoň jako inspirace pro učitele.

Doufám, že má práce bude přínosem a zdrojem inspirace pro mnoho učitelů a kulturní tradice regionu se stanou důležitou a neopomíjenou součástí výuky nejenom na 1. stupni základních škol.

Seznam pramenů a literatury

- David, Petr, Soukup, Vladimír. *Průvodce po Čechách, Moravě a Slezsku. Podyjí – Znojmsko*. Praha: S a D, 1997. ISBN 80 – 86050 – 14 – 9.
- Chrásk, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2007, ISBN 987 – 80 – 247 – 1369 – 4.
- Kolektiv autorů. *Já písnička 2*. Cheb: Music Cheb, 1994. ISMN M 706517 – 8 – 7.
- Kolektiv autorů. *Louka. 800 let premonstrátského kláštera Louka u Znojma na Moravě*. Brno: Cesta, 1990. ISBN 80 – 900087 – 9 – 3.
- Kolektiv autorů. *Znojmská rotunda*. Znojmo: Město Znojmo, odbor školství a kultury, za spolupráce s Městskou knihovnou Znojmo, 2004. ISBN 80 – 85064 – 50 – 0.
- Kolektiv autorů. *Znojmo městská památková rezervace a památky v okolí*. Praha: ÚV ČSTV, 1961.
- Krob, Miroslav. *Znojmo město památek*. Brno: Blok, 1974.
- Kronika obce Žerotice.
- Langhammerová, Jiřina. *Lidové zvyky*. Havlíčkův Brod: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. ISBN 80 – 7106 – 525 – 0.
- Nožka Jindřich. *Sport v létě. Žerotický zpravodaj*. Obec Žerotice. Léto 2008.
- Nožka, Jindřich. *Oprava fary. Žerotický zpravodaj*. Obec Žerotice. Jaro 2003.
- Pernica, Milan. *Podyjí a Jihlavské vrchy*. Praha: Olympia, 1978.
- Rucki, R. *Možnosti realizace regionálního principu ve vyučování prvouky a vlastivědy*. Olomouc: 1998.
- Schwarzová, Irena. *Rok na vsi. Žerotice*: Obec Žerotice, 1999.
- Svoboda, Jiří. *O vranovském zámku – Pověsti ze Znojemska*. Znojmo: Swan, 2001. ISBN 80 – 238 – 6965 – 5.
- Štunc, Libor. *Znojmo – průvodce po městě*. Brno: K – Public, rok vydání neuveden

Toufar, Pavel. *Český rok na vsi a ve městě*. Třebíč: Vydavatelství Akcent, 2004. ISBN 80 – 7268 – 276 – 8.

Vaněk, Miroslav. *Vranovská přehrada*. Tišnov: SURSUM, 2012. ISBN 978 – 80 – 7323 – 238 – 2.

Vorbisová, Hana. *Regionální vlastivěda a její využití v učivu primární školy*. Olomouc: 2009.

Zindelová, Michaela. *Česká velikonoční kniha*. Praha: XYZ, 2011. ISBN 978 – 80 – 7388 – 489 – 5.

Internetové zdroje

Fresky v Rotundě sv. Kateřiny [online]. [cit. 30.3.2014]. Dostupný na WWW: <http://umeni.euweb.cz/obsah/romansky/freskyzrotundysvkateiny.html>

Historická fotografie žerotické tvrže [online]. [cit. 18.3.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.svazekmoravia.cz/wp-content/uploads/2011/12/hrad4.jpg>

Chrám svatého Mikuláše [online]. [cit. 21.4.2014]. Dostupný na WWW: <http://pechacpetr.blog.cz/0803/kostel-svateho-mikulase-ve-znojme>

Kostel svatého Martina [online]. [cit. 17.3.2014]. Dostupný na WWW: http://www.penzion-permonik.cz/lisovna_zerotice?id=2&action=detail

Masopust [online]. [cit. 20.4.2014]. Dostupný na WWW: <http://zena-in.cz/clanek/masopust-je-svatkem-jidla>

Pálení čarodějnic [online]. [cit. 20.4.2014]. Dostupný na WWW: http://www.tyden.cz/rubriky/relax/cestovani/brusle-dravci-i-lode-kam-na-netradicni-paleni-carodejnic_268617.html

Plán městské části Znojma [online]. [cit. 20.4.2014]. Dostupný na WWW: <http://go.mapa.cz/?search=znojmo>

Poloha okresu Znojmo [online]. [cit. 21.4.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.yuki.cz/prodejci/skutry-motocykly-ctyrkolky/jihomoravsky/>

Posvícení [online]. [cit. 20.4.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.sitborice.cz/obci/tradice/svatovaclavske-hody/>

Premonstrátský klášter v Louce u Znojma [online]. [cit. 21.4.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.jizni-morava.cz/?id=933&typ=1&tpl=42>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami k 1. 9. 2013). [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2013. [cit. 2013-10-15]. Dostupné z WWW: <<http://nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/upraveny-rvp-zv>>

Tři králové [online]. [cit. 20.4.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.obec-lhotka.eu/obec-lhotka-tri-kralove/>

Velikonoce [online]. [cit. 20.4.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.st-08-09.unas.cz/>

Vynášení smrtky [online]. [cit. 20.4.2014]. Dostupný na WWW: http://hodoninsky.denik.cz/zpravy_region/vikend-na-hodoninsku-kraslice-smrtka-i-zne-pro-zahradkare-20140404.html

Znojenské vinobraní [online]. [cit. 16.4.2014]. Dostupný na WWW: <http://old.czechtourism.cz/kudy-z-nudy/projekt-kudy-z-nudy/zajimavosti-kudy-z-nudy-aktuality/zajimavosti-z-portalu-kudy-z-nudy-pro-36-tyden-2010.html>

Žerotice [online]. [cit. 18.3.2014]. Dostupný na WWW: http://www.zerotice.cz/old/ZEROTICE_CZ/OBEC_ZEROTICE/INDEX.HTM

Žerotická fara [online]. [cit. 18.3.2014]. Dostupný na WWW: http://www.zerotice.cz/old/ZEROTICE_CZ/OBEC_ZEROTICE/INDEX.HTM

Obec Žerotice. www.zerotice.cz

Přílohy

Seznam příloh

1) Dotazník pro učitele

Příloha č. 1

Dotazník

(Kulturní tradice regionu a jejich využití ve výuce na primární škole)

Vážení kolegové,

dovoluji si Vás požádat o vyplnění následujícího dotazníku, který je zaměřen na problematiku využití kulturních tradic ve výuce v primární škole. Jsem student oboru učitelství pro 1. stupeň ZŠ na PdF UP v Olomouci a tento dotazník je součástí empirické části mé diplomové práce na téma „*Kulturní tradice regionu a jejich využití ve výuce v primární škole*“.

Dotazník je anonymní, u každé položky zatrhněte nebo doplňte svoji odpověď (u některých položek je možné zatrhnout více možností). Pokud dotazník vyplníte na počítači, své odpovědi zvýrazněte nebo vyznačte barevně.

Pokud budete mít zájem o výsledky mého výzkumu, obraťte se na mě prostřednictvím mého emailu:

rudolf.nozka2@seznam.cz

Děkuji za Váš čas a spolupráci.

Rudolf Nožka

Místo Vašeho působení:

Počet let pedagogické praxe:

Věk:

1) Pocházíte z venkova?

ANO

NE

2) Znáte kulturní tradice, které se dodržují ve vašem regionu? Pokud ano, vypište které:

ANO

NE

3) Účastnil(a) jste se někdy aktivně některé z kulturních tradic? Pokud ano, které?

ANO

NE

4) Bydlíte v blízkém okolí ZŠ, kde pracujete? Pokud ne, napište, jak asi daleko (v km):

ANO

NE

5) Jak asi často se věnujete regionu ve vyučování?

- a) více než 1x týdně
- b) 1x týdně
- c) 1x měsíčně
- d) méně než 1x měsíčně

6) Zatrhněte, které organizační formy nejvíce využíváte k tématu o regionu:

- a) vyučovací hodina
- b) vyučování v blocích
- c) vycházka
- d) exkurze
- e) jiné:.....

7) Které vyučovací metody nejvíce využíváte při výuce o regionu:

- a) vysvětlování
- b) vyprávění
- c) rozhovor
- d) práce s učebnicí a s jinými literárními prameny
- e) práce s počítačem a jinými informacemi
- f) projektová výuka
- e)jiné:

8) Často s dětmi hovořím o tradicích, které se dodržují v jejich okolí:

ANO

NE

9) Každoročně se s dětmi aktivně účastním kulturní tradice. Pokud ano, napište které?

ANO

NE

10) Zde můžete volně vyjádřit Váš názor na výuku o regionu a s ní spojené problémy nebo pozitivní zkušenosti:

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Rudolf Nožka
Katedra:	Katedra primární pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Alena Vavrdová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Kulturní tradice regionu a jejich využití v primární škole
Název v angličtině:	Cultural traditions of the region and their use in primary school
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na kulturní tradice na Znojemsku, jejich využití ve výuce v primární škole a na lidovou kulturu v obci Žerotice. V empirické části jsme zkoumali znalosti učitelů v této problematice a formy a metody, kterými jsou informace o kulturních tradicích regionu dětem předávány.
Klíčová slova:	Tradice, kultura, Znojemsko, Žerotice, výuka, region, primární škola
Anotace v angličtině:	This masters thesis is focused on cultural tradition in the region of the city of Znojmo and on folk tradition in the village of Žerotice. We did research about teachers' knowledge in this area and about forms and methods how are information about cultural traditions of this region transferred to the children
Klíčová slova v angličtině:	Žerotice, tradition, culture, region, primary school, Znojemsko
Přílohy vázané v práci:	1
Rozsah práce:	91
Jazyk práce:	Český jazyk